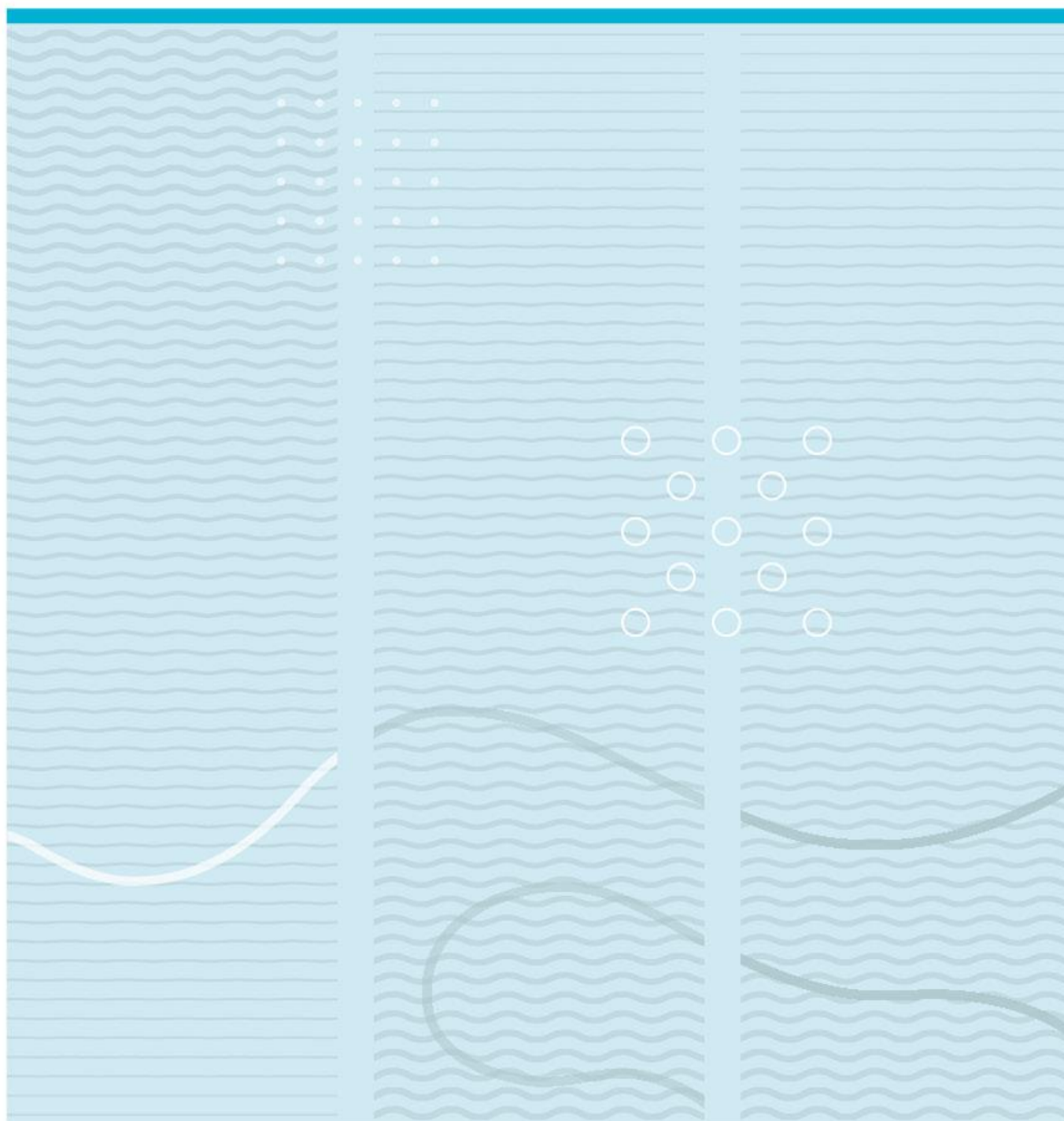

Signe Johansen Kirsebom

«Eie først, det betyr nytt liv».

En kvalitativ studie om flyktningfamiliers erfaringer med å gå fra å leie til å eie bolig

Universitetet i Sørøst-Norge
Fakultet for helse- og sosialvitenskap
Institutt for helse-, sosial- og velferdsfag
Postboks 235
3603 Kongsberg

<http://www.usn.no>

© 2020 Signe Johansen Kirsebom

Denne avhandlingen representerer 45 studiepoeng

Opplysninger om oppgaven

<i>Forfatter</i>	Signe Johansen Kirsebom
<i>Grad</i>	Master i Helsefremmende arbeid
<i>Fakultet</i>	Fakultet for helse- og sosialvitenskap
<i>Institutt</i>	Institutt for helse-, sosial- og velferdsfag
<i>Veileder</i>	Professor Steffen Torp
<i>Innleveringsdato</i>	13.09.2020
<i>Oppgavens tittel</i>	“Eie først”, det betyr nytt liv.
<i>Antall ord</i>	23430
<i>Søkeord</i>	Flyktninger, integrering, startlån, boligeie, empowerment, livskvalitet, brukermedvirkning, tilhørighet, eierskap, veiledning, introduksjonsprogram, uavhengighet, naboskap.

Sammendrag

Bakgrunn: Utgangspunktet for studien er samfunnsmessig integrering hvor brukerperspektivet legges til grunn basert på tverrkulturelle fellesverdier av å eie egen bolig, og hvor barnas behov og fremtidsmuligheter særlig vektlegges. Det er en samstemthet at eie av egen bolig skal være primærvalget i Norge, mens leie er sekundært.

Tema og problemstilling: Innfallsvinkelen var å undersøke hvordan flyktningfamilier med erfaring eller i prosess med å kjøpe egen bolig har opplevd dette. Problemstillingen som belyses er «*Hva er flyktningfamiliers erfaringer med å eie bolig framfor å leie, og hvordan kan eieforhold bidra til økt livskvalitet?*»

Metode og teorigrunlaget: Den metodiske tilnæringsmåten er en kvalitativ studie med datainnsamling som har foregått gjennom intervjuer med seks flyktningfamilier i tre ulike kommuner. Det er ikke mange med tanke på å generalisere, men det gir like fullt et bilde av hvordan familiene opplevde sin situasjon. «Empowerment» står sentralt i studien hvor brukermedvirkning og brukerperspektivet har fokus. Det har vært hensiktsmessig å belyse dette ut fra kapabilitetsteori, hvor boliglånssøkerens kapabilitet blir identifisert, altså muligheten til å skaffe og beholde bolig samt ha tilstrekkelige midler til disposisjon for annet forbruk.

Hovedfunn: Startlån gjennom Husbanken viste seg å være en viktig nøkkelfaktor for familiene som hadde fått kjøpt bolig. Låneinnvilgelsen bidro til en stor endring i følt livskvalitet, da de på et tidligere tidspunkt i integreringsprosessen ble boligeiere, enn om de hadde måttet spare til

egenkapital. Dette bidro til at barna kunne vokse opp under stabile boforhold. For familiene i studien handlet boligkjøpet utover økt livskvalitet, om større følelse av tilhørighet samt økt selvfølelse. Eierskap bevisstgjorde forholdet ved naboskap og tilhørighet samt opplevelse av økt respekt fra omgivelsene. Boligkjøpet bidro til økt motivasjon for arbeid og utdanning, både for kvinner og menn. Trolig har boligeie stor betydning både i et likestillings- og fattigdomsperspektiv. Et svært viktig funn synes å være behovet for informasjon, assistanse og tett oppfølging i overgangen mellom leiet til eiet bolig. Studien viser at det finnes forbedringspotensialer hos kommunene i dette henseende. I lys av funnene bør nye tjenestemodeller utvikles i samspill med dem det gjelder. Studien konkluderer med at familienes integreringsprosess ble bedret gjennom boligkjøpene.

Abstract

Background: The premise will be the societal integration where the users' perspective is the basis of the cross-cultural value of owning one's home, and to where children's needs and future opportunities are particularly emphasized. Norwegians are by far homeowners and share the notion that owning is preferable to renting.

Theme and thesis: The aim was to investigate the experiences of refugee families who had purchased or were in the process of purchasing a home, and the thesis is «What are refugee families' experience of owning a home rather than renting, and how can ownership contribute to an increased quality of life? ».

Method and theory: The methodological approach used is a qualitative study of data collected through interviews with six refugee families in different municipalities. While this amount is not sufficient to draw generalized conclusions, it is enough to convey the families' experiences. "Empowerment" is central to the study where the users' participation and perspective is in focus. It has been useful to highlight this on the basis of the capability theory, which aims to identify those who apply for mortgage' capability, as well as the possibility and ability to acquiring and keeping a home while keeping sufficient funds for other consumption.

Main findings: A key factor in becoming a homeowner proved to be Husbankens start-up loans. The fact that not needing to save up for a deposit, abled the families to faster purchasing a home, thus creating perceived improved life quality early in the integration process. The families experienced a greater sense of belonging and increased self-esteem, and the children were able to

grow up in stable and safe conditions. Owning their own home gave a sense of community with the neighbors, a strong sense of belonging and an increased sense of respect from their surroundings. Furthermore, for both genders their motivation for work and education increased. Probably owning ones' home is of great importance when looking at it from a perspective of both gender equality and poverty.

A particularly important find seems the need for information, assistance and close mentoring in the cross-over from renting to owning a home. The study shows that there are room for improvement within the municipalities in this regard. Considering this, the new models should be developed in partnership with those concerned. The study concludes that the families' integration process is improved through purchasing a home.

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	3
Abstract	4
Innholdsfortegnelse	6
Forord	9
1 Innledning	10
1.1 Flyktninger.....	11
1.2 Integrering.....	12
1.3 Boligens betydning	13
1.4 Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi).....	13
1.5 Kommunen og flyktningtjenesten.....	14
1.6 Arbeids- og velferdsetaten (NAV).....	14
1.7 Introduksjonsprogram	15
1.8 Husbanken og startlån.....	15
1.9 Husbankens «Eie først» prosjekt	16
2 Problemstilling og forsknings spørsmål	18
3 Teori og relevant forskning	19
3.1 Helsefremmende arbeid	19
3.2 Helse og livskvalitet.....	20
3.3 Familien som setting	22
3.4 Bronfenbrenners sosialøkologiske modell.....	23
3.5 Empowerment.....	24
3.6 Kapabilitetstilnærming.....	25
3.7 Studiens relevans	26
4 Metoder	28
4.1 Vitenskapsteoretisk forankring.....	28
4.2 Kvalitativ metode.....	28
4.3 Utvalg.....	29
4.3.1 Presentasjon av familiene	30
4.4 Gjennomføring av intervjuene	32
4.5 Transkribering.....	33

4.6	Analyse	34
4.7	Studiens pålitelighet og gyldighet.....	34
4.8	Forskningsetikk.....	35
5	Resultater	37
5.1	Hvordan beskriver flyktningfamilier prosessen fram mot å eie egen bolig?.....	38
5.1.1	Introduksjonsprogram.....	39
5.1.2	NAV.....	41
5.1.3	Startlån.....	42
5.2	Hvilke opplevelser har flyktningfamilier hatt som boligeiere	44
5.2.1	Motivasjon for arbeid.....	44
5.2.2	Økonomi	45
5.2.3	Naboer.....	47
5.3	Hvordan kan eie av bolig bidra til bedre integrering av flyktningfamilier?	49
5.3.1	Barna først.....	49
5.3.2	Tilhørighet.	50
5.3.3	Uavhengighet.....	51
5.3.4	Drømmer om fremtiden.	53
6	Diskusjon og tolkning	54
6.1	Prosesen fram mot å eie egen bolig.....	54
6.1.1	Hvorfor velger flyktningfamilier å leie?.....	54
6.1.2	Hvorfor velger flyktningfamilier å eie?	56
6.1.3	Introduksjonsprogram og språk	57
6.1.4	NAV og integrering	58
6.1.5	Startlån.....	59
6.2	Tolkning og diskusjon om hvilke opplevelser flyktningfamilier har hatt som boligeiere	62
6.2.1	Velferd	62
6.2.2	Arbeidsmarkedsutfall.....	63
6.2.3	Økonomiske fordeler	64
6.2.4	Helse og utdanning	65
6.2.5	Nabolagseffekter	65
6.3	Tolkninger i forhold til drømmer om fremtiden	67
6.3.1	Barna først.....	67

6.3.2	Tilhørighet og stabilitet.....	68
6.3.3	Uavhengighet.....	69
6.3.4	Husdrømmer	70
6.4	Metoderefleksjon	70
7	Veien videre.....	73
7.1	Implikasjoner for praksis	73
7.2	Videre forskning	75
8	Konklusjon	76
9	Referanser	77
10	Vedlegg.....	82

Forord

Arbeidet med masteroppgaven har vært lærerikt og krevende parallelt med full jobb. På tross av at jeg opplever det som en stor lettelse å endelig kunne levere oppgaven, kjennes det samtidig rart å sette punktum. Masterstudiet i helsefremmende arbeid har vært både en utfordrende og inspirerende reise som har gitt meg ny kunnskap.

Stor takk til alle informantene i studien som har delt sine erfaringer og tanker med meg. Samtalene har vært lærerike reiser i deres liv.

Takk til min veileder Professor Steffen Torp, for god veiledning og viktige innspill, og for at du har trodd på studien.

Jeg vil takke Husbanken for tildeling av stipend. Det var motiverende for arbeidet med studien at dere fant målgruppen og tematikken jeg jobbet med interessant.

Takk for innspill og gjennomlesning av studien til Kirsten, Mari og Ingjerd. Takk til Anne-Gry som var med som observatør. Og takk til Hilde som hjalp meg med struktur tidlig i oppgaveskrivingen.

Jeg må også takke mine nærmeste ledere for fleksibiliteten dere har vist underveis i studiet og for støtten jeg har fått.

Sist, men ikke minst, til min kjære Jørgen; Takk for at du tror på meg og er min beste støttespiller.

Moss, 12.09.20

Signe Johansen Kirsebom

1 Innledning

Denne kvalitative studien har som hensikt å forstå sider ved flyktningfamiliers dagligliv i et helsefremmende perspektiv i prosessen fra å leie til å eie egen bolig.

Den norske regjering la fram en fornyet strategi for boligmarkedet i 2018, hvor man kan lese at regjeringen vil legge til rette for at så mange som mulig som ønsker det skal kunne eie sin egen bolig (Departementene, 2018). I Norge tilhører cirka 10 prosent av alle barn en husholdning med vedvarende lavinntekt (Epland, 2018). Et inkluderende arbeidsliv, utdanning og mulighet for kjøp av egen bolig, er alle virkemidler for å fordele godene på en mer rettferdig måte. Barn som vokser opp under stabile boforhold vil oppleve mer trygghet og dermed bedre oppvekstmuligheter. Boligpolitikk handler altså om livskvalitet. Boligpolitikk handler også om integrering. Regjeringen vil forsterke innsatsen overfor barnefamilier og unge som ikke bor bra. Dette er viktig for barna her og nå, og for å forhindre at dårlige levekår går i arv (Departementene, 2014). Nettopp derfor er tematikken interessant.

I Stortingsmelding nr. 6 «En helhetlig integreringspolitikk» (Barne- og familiedepartementet, 2012-2013) legges det både vekt på deltakelse og livskvalitet. I meldingen omtales helse- og omsorgsfeltet spesielt, inkludert folkehelse. Det slås blant annet fast at innvandrere er overrepresentert i lavinntektsgrupper og har gjennomsnittlig lavere sysselsetting.

Det finnes mye litteratur og forskning knyttet til flyktninger og immigrasjon, både nasjonalt og internasjonalt. I studier har ofte eksperter og fagfolk innen ulike områder knyttet til immigrasjonsfeltet blitt intervjuet. Til sammenligning finnes det få studier som beskriver flyktningenes egne opplevelser og som har *brukerperspektivet* i fokus. Nordisk ministerråd arrangerte i 2019 et seminar i Oslo i forbindelse med presentasjonen av forskningsrapporten «Nordic integration and settlement policies for refugees. A comparative analysis of labour market integration outcomes» (Hernes, Tronstad, Arendt & Joonas, 2019). En sluttkommentar fra en av deltagerne i fagpanelet var at hvis man skulle komme med en kritisk kommentar til rapporten, måtte det være at «dere har ikke hørt med dem det gjelder, brukerperspektivet er ikke med». Dette ble inspirasjonskilden til denne studien.

Under presenteres tallmateriale og definisjoner på flyktninger, integrering og boligens betydning. Sentrale instanser som arbeider med inkludering av flyktninger blir presentert. Til slutt kommer en kort forklaring om introduksjonsprogrammet, samt informasjon om Husbankens startlån og «Eie først» prosjekt.

1.1 Flyktninger

Ved inngangen til 2019 var 70,8 millioner mennesker på flukt. Av disse flyktet 29,4 millioner (ca. 42 %) over en landegrense. Da er mennesker som flyktet på grunn av naturkatastrofer ikke med i tallene. Krig, konflikt, forfølgelse og alvorlige brudd på menneskerettighetene er hovedårsakene til at mennesker flykter fra hjemmene sine (FN-Sambandet, 2020). Det er 2,3 millioner flere mennesker enn året før, og det 7. året på rad at antall mennesker på flukt stiger (Flyktninghjelpen, 2020).

FNs flyktningkonvensjon (FN-Sambandet, 2020) definerer en flyktning slik:

1. De er utenfor sitt eget hjemland
2. De kan ikke eller tør ikke få beskyttelse i, eller returnere til, sitt eget hjemland
3. Dette fordi de frykter forfølgelse på grunn av rase, religion, nasjonalitet, medlemskap i en sosial gruppe, eller politiske meninger i sitt eget hjemland.

Personer som flykter fra sitt hjemland, må søke om asyl eller beskyttelse i et annet land. I folkerettslig forstand regnes en som flyktning hvis en oppfyller kriteriene i flyktningkonvensjonen – uavhengig av om en har fått opphold i landet en har flyktet til. De fleste stater kaller en imidlertid asylsøker fram til asylsøknaden er behandlet. Hvis søknaden blir innvilget kalles man en flyktning av statene (FN-Sambandet, 2020).

Overføringsflyktning eller kvoteflyktning er personer som FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR) mener trenger beskyttelse, men som verken kan returneres til hjemlandet sitt, eller integreres i landet de har flyktet til. UNHCR har inngått avtaler om overføringsflyktninger med noen land, deriblant Norge, og søker på flyktningenes vegne om at de kan overføres til disse landene som kvoteflyktninger. Stortinget bestemmer hvor mange overføringsflyktninger/kvoteflyktninger Norge skal ta imot, for perioder på tre år av gangen. Utlendingsdirektoratet (UDI), i samarbeid med andre etater som Politiets sikkerhetstjeneste (PST), velger hvilke flyktninger som skal få komme til Norge,

og organiserer reisen for dem. På forhånd har UDI avklart hvilke kommuner flyktingene skal bo i (FN-Sambandet, 2020).

I 2019 ble det bosatt 4822 flyktinger i norske kommuner, som overføringsflyktinger eller som asylsøkere. Inkludert i disse var det 847 barnefamilier med til sammen 2162 barn. Totalt bestod familiene av 3793 personer, de andre utgjorde enslige og enslige mindreårige (Integrerings- og mangfoldsdirektoratet, 2019). Av Norges befolkning har 4,4 % flyktingbakgrunn (Statistisk sentralbyrå, 2020b).

1.2 Integrering

Hverken EU, OECD eller FNs økonomiske kommisjon i Europa har et avklart integreringsbegrep. I Store norske leksikon påpeker Brochmann (2014) at begrepet integrering er blitt «en samlebetegnelse på kompliserte prosesser mellom individ, gruppe og samfunn, der det eksisterer en sentral spenning mellom retten til å være lik – og retten til å være forskjellig». Rapporten «Hvordan måle integrering» (Enes, 2019) utarbeidet på oppdrag fra Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi), anbefaler følgende definisjon: «Integrering av innvandrere er en prosess hvor innvandrerbefolkningen innlemmer seg, og blir innlemmet, i majoritetssamfunnet over tid».

Enes (2019) anbefaler fem dimensjoner for hvordan man kan måle integrering;

- Integreringskapasitet – innebærer kognitive ferdigheter som utdanning, kvalifisering og norskkunnskaper. Integrering gjennom kunnskap.
- Økonomisk integrering – innebærer deltagelse i arbeidslivet, å være økonomisk selvstendig, uavhengig av andre personer eller offentlige ytelser og boligsituasjon. Dette vil i mange tilfeller utgjøre selve kjernen i integreringen.
- Politisk integrering inneholder tre separate aspekter knyttet til det norske demokratiske systemet; deltagelse, representasjon og tillit.
- Sosial integrering vil her si å være integrert på en rekke uformelle arenaer i samfunnet. Deltakelse i lokalsamfunn, sosiale bånd mellom majoritet og minoritet, samt antisosial adferd, kriminelle handlinger som strider mot samfunnets normer og regler.
- Opplevd integrering – innvandrere opplever seg integrert i samfunnet, både gjennom at man ikke blir forskjellsbehandlet, at man kjenner tilhørighet til vertslandet, og majoritetsbefolkningens holdninger til innvandrere.

1.3 Boligens betydning

Norge er et «eie-land» hvor nærmere 80 % av befolkningen bor i eid bolig (Statistisk sentralbyrå, 2020a). Hvis man sammenligner med våre nærmeste naboland vil man se at andel boligeiere i Sverige er 63,6 % og i Danmark 60,8 % (Eurostat, 2019). Det er altså langt vanligere å eie i Norge enn i våre naboland.

Et godt og trygt boforhold er knyttet opp mot viktige elementer i et menneskes liv, eksempelvis helse, arbeid, utdanning, sosial integrering og barns oppvekst og utvikling (WHO, 1986). De samme momentene ligger til grunn for den nasjonale strategien for boligsosialt arbeid «Bolig for velferd» (Departementene, 2014). Det er viktig for alle mennesker å bo trygt og godt. Vi sparer i boligene våre ved å nedbetale gjeld og i Norge har vi tradisjon for å bruke penger på bolig ved å vedlikeholde og pusse opp. Et resultat av dette kan være at boliger kvalitetsmessig blir bedre og dermed kan høye boligpriser gjøre det krevende for enkelte, spesielt førstegangskjøpere, å komme inn på boligmarkedet.

Det å eie sin egen bolig sier noe om økonomisk stabilitet over tid. Veksten i boligmarkedet de siste årene har medført at de fleste boligeiere har økt sin formue. Eid bolig betyr ofte også en mer stabil bosituasjon enn for dem som leier, noe som kanskje er viktig spesielt for barnefamilier.

I Norge bruker vi 15 timer og 21 minutter av døgnet i eller ved boligen vår (Statistisk sentralbyrå, 2012). Hvordan man bor og har det hjemme spiller dermed inn på livskvaliteten (Statistisk sentralbyrå, 2017). Klima og mørketid spiller nok inn på hvorfor vi bruker så mye tid i hjemmet, i tillegg til ofte store avstander til muligheter for adspredelse.

1.4 Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi)

For å styrke norsk integreringspolitikk, besluttet regjeringen i desember 2004 at Utlendingsdirektoratet (UDI) skulle deles, og at det fra 1. januar 2006 skulle etableres et eget direktorat for integrering og mangfold. Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) tok over oppgavene til den tidligere integreringsavdelingen i UDI (Fauli, Johannessen, Jonassen, Morsund & Salberg, 2007). IMDi skal gjennomføre regjeringens integreringspolitikk, og er underlagt Kunnskapsdepartementet. IMDi er et forvaltningsorgan og kompetansesenter som skal styrke kommunenes, sektormyndighetenes og andre samarbeidspartneres kompetanse på integrering og

mangfold (Regjeringen). Introduksjonsloven (2003) er IMDi's viktigste juridiske virkemiddel. Sentrale økonomiske virkemidler inkluderer blant annet integreringstilskudd til kommuner (Fauli et al., 2007). Kommunene er IMDi's viktigste samarbeidspartner i bosettingsarbeidet.

1.5 Kommunen og flyktningtjenesten

På bakgrunn av et forhåndsbestemt antall, anmoder IMDi hvert år norske kommuner om å bosette flyktninger som får oppholdstillatelse i Norge. Å bosette flyktninger er en varig oppgave for kommunene. I dette arbeidet opplever mange kommuner at mangel på egnede boliger til rett tid og på rett sted gjør at de ikke kan ta imot flere flyktninger (Departementene, 2014). Norske kommuner har ulik praksis når det gjelder å løse oppgavene knyttet til mottak av flyktninger. Noen kommuner har for eksempel organisert seg med flyktningstjenesten i egen avdeling, andre kommuner har flyktningstjenesten organisatorisk tilknyttet NAV. Kommunen har uansett hovedansvaret for å hjelpe vanskeligstilte på boligmarkedet (Departementene, 2014). Flyktninger som ankommer Norge, blir i hovedsak bosatt i kommunalt eide eller i privateide boliger som kommunen eller flyktningene leier. Boligens beliggenhet, leiepris, størrelse og standard er forhold som påvirker både trivsel og økonomi for de nylig ankommende.

Flyktningene vil de første to til tre årene av sitt opphold i Norge hovedsakelig ha inntekt gjennom deltagelse i introduksjonsprogrammet, og dermed motta lønn fra kommunen de er bosatt i, såkalt introduksjonsstønning. I enkelte kommuner vil husleiene være såpass høye at Arbeids- og velferdsetaten (NAV) må supplere med økonomisk bostøtte til flyktningene, i tillegg til at de mottar introduksjonsstønning.

1.6 Arbeids- og velferdsetaten (NAV)

Arbeids- og velferdsetaten (NAV) skal bidra til å skape et inkluderende samfunn, et inkluderende arbeidsliv og et velfungerende arbeidsmarked. Etaten skal ivareta vanskeligstilte gruppers behov og bekjempe fattigdom, blant annet ved å stimulere til arbeid og deltakelse (Regjeringen).

I forhold til kommunenes arbeid med å bosette flyktninger har noen NAV kontor ansatt egne flyktningkonsulenter. Disse skal samarbeide tett med kommunens flyktningstjenester for å bistå flyktninger på best mulig måte. Ved bosetting av nye flyktninger vil mange av arbeidsoppgavene

både for NAV og kommunen dreie seg om økonomisk og praktisk rådgivning. Mot slutten av introduksjonsprogrammet vil overgangen til arbeid ofte gå via NAV når behovet for språk- og arbeidspraksis gjør seg gjeldende. Suppleringer fra NAV til blant annet bolig kommer fra NAVs sosialbudsjett og kan utgjøre betydelige beløp.

1.7 Introduksjonsprogram

Nyankomne flyktninger og deres eventuelt familiegjenforente som har behov for grunnleggende kvalifisering, deltar i introduksjonsprogram i kommunen de er bosatt i. Målet er at de skal lære seg norsk og samfunnsfag for å komme raskt ut i arbeid eller utdanning (Introduksjonsloven, 2003). Lønnen flyktningene mottar fra kommunen gjennom introduksjonsprogrammet er ment som inntektssikring. Stønaden er skattepliktig og tilsvarer to ganger folketrygdens grunnbeløp. Pr 1. mai 2019 er grunnbeløpet kr 99 858 (NAV, 2019). Bruttolønn i måneden utgjør derved kroner 16 643. Er du under 25 år, mottar du to tredjedeler av dette, altså 11 095 kroner i måneden. Ugyldig fravær, ferie og permisjoner påvirker utbetaling av stønaden (Introduksjonsloven, 2003).

Når flyktninger blir bosatt i norske kommuner, er det kommunens ansvar å starte opp introduksjonsprogrammet innen 3 måneder etter ankomst (Introduksjonsloven, 2003). Da skal barna ha fått skole- og barnehageplass, og de voksne skal starte sin norskundervisning gjennom introduksjonsprogrammet. Introduksjonsprogrammet varer i to år, og kan forlenges med ett år, dette er individuelt tilpasset den enkeltes behov (Introduksjonsloven, 2003). Den statlige målsettingen er at 70 % av deltakerne i introduksjonsprogrammet skal være i lønnet arbeid og / eller utdanning året etter avsluttet program.

1.8 Husbanken og startlån

Husbanken er statens sentrale gjennomføringsorgan i den til enhver tid gjeldende boligpolitikk. Gjennom virkemidler som bostøtte, lån, tilskudd, kompetansebygging og kunnskapsutvikling bistår Husbanken kommunene faglig og økonomisk i arbeidet med å hjelpe vanskeligstilte i boligmarkedet (Husbanken). Startlån er et sentralt virkemiddel i dette arbeidet. Startlån skal bidra til at personer med langvarige problemer med boligfinansiering kan etablere seg i eid bolig.

Kommunene utbetalte 10,5 milliarder kroner i 2019 – som var ny rekord. Hittil i år (mai 2020) har Husbanken tildelt kommunene 11.4 milliarder kroner i startlån (Regjeringen, 2020).

Stortinget har nylig (mai 2020) vedtatt å øke Husbankens låneramme med 5 milliarder kroner. Det betyr at Husbanken har en ramme på totalt 21 milliarder kroner i 2020. Målet er å hjelpe flere til å eie egen bolig i en vanskelig økonomisk situasjon (Regjeringen, 2020).

Kommunene søker hvert år Husbanken om startlånsmidler for å kunne bosette behovsprøvde innbyggere i egne eide boliger. Kommunen kan tildele startlån til personer som ikke får lån eller tilstrekkelig lånebeløp i ordinære kredittinstitusjoner (Husbanken, 2020b). Prioriteringen til den enkelte kommune kan være forskjellig, men ofte vil ressursvake barnefamilier, eldre, rus- og psykiatrispasienter og flyktninger (barnefamilier) konkurrere om å være den mest prioriterte gruppen som tilbys startlån.

Normal nedbetalingstid for lån er inntil 30 år. Nedbetalingstiden kan forlenges til inntil 50 år der det er sannsynlig at låntaker vil ha en lav fremtidig inntekt, og der det er sannsynlig at boutgiftene kan betjenes dersom nedbetalingstiden forlenges (Husbanken, 2020b). Husbanken kan gi inntil 8 års avdragsfrihet. Renten ligger pr. 1. september 2020 på ca. 0.92 %, med muligheter for å binde renten. Det er dyrt å kjøpe og selge bolig, så særlig der nedbetalingstiden forlenges utover 30 år bør boligkjøpet inngå i en langsiktig plan og dekke husstandens boligbehov over lang tid. For barn som har behov for å etablere tilknytning til skole og nærmiljø er det viktig at boligetableringen har et langsiktig perspektiv. Dersom søker har lav inntekt og mangler egenkapital er startlån normalt eneste mulighet for å få finansiert kjøp av bolig. (Husbanken, 2020b).

Ordinære banker er underlagt strenge retningslinjer (boliglånsforskriften) for hvor mye man kan få i lån, og hvor mye egenkapital som kreves (Regjeringen, 2019), forskriften sier 15 prosent egenkapital.

1.9 Husbankens «Eie først» prosjekt

Mangel på egnede, stabile og gode leieboliger for barnefamilier i gode bomiljø, har ført til oppstart av et prosjekt med søkelys på hvordan kjøp av bolig med startlån kan være forsvarlig for husstander med svak økonomi (Husbanken, 2020a).

Tall fra 2019 viser at det er cirka 35 000 barn i 13 000 familier som har lav inntekt, bor trangt og leier bolig (Husbanken, 2019). Barn som bor dårlig, trenger å bytte bolig for å få bedre kår for lek og læring. I sitt «Eie først» program beskriver Husbanken hvordan familier med lav inntekt, og som er avhengig av økonomisk støtte fra NAV i perioder, kan få hjelp til å kjøpe bolig ved hjelp av startlån. Familien må få nødvendig støtte og oppfølging underveis. Startlånet kan løpe avdragsfritt i perioder familien er avhengig av økonomisk støtte fra NAV. Kommunen kan avtale en opsjon for kjøp av boligen etter en avtalt periode dersom familien ikke blir selvhjulpen eller fortsatt boligeie ikke oppfattes som en god løsning. «Eie først» krever godt samarbeid mellom de relevante enhetene i kommunene og høy grad av boligsosial oppfølging av familiene (Husbanken, 2020a).

«Eie først» kan være en mulighet for en familie å bli boligeier på et tidligere tidspunkt enn om familien hadde søkt ordinært startlån eller lån i en bank, spesielt med hensyn til forutsetningen om egenkapital som ordinære banker krever.

2 Problemstilling og forskningsspørsmål

I lys av tematikken og målgruppen fant jeg det naturlig å snakke med flyktningfamilier for å hente ut deres erfaringer med å eie bolig framfor å leie. Problemstillingen er som følger:

Hva er flyktningfamiliers erfaringer med å eie bolig framfor å leie og hvordan kan eieforhold bidra til økt livskvalitet?

For å konkretisere problemstillingen har jeg følgende forskningsspørsmål:

- 1) *Hvordan beskriver flyktningfamilier prosessen fram mot å eie egen bolig?*
- 2) *Hvilke opplevelser har flyktningfamilier hatt som boligeiere?*
- 3) *Hvordan kan eie av bolig bidra til bedre integrering av flyktningfamilier?*

3 Teori og relevant forskning

3.1 Helsefremmende arbeid

Den første internasjonale konferansen om helsefremmende arbeid ble holdt i Ottawa, Canada i 1986 i regi av World Health Organization (WHO). I løpet av konferansen ble Ottawa-charteret utformet og det representerte et skifte i synet på helse, ved å definere helse som et vel så stort ansvar for alle samfunnssektorer og lokalsamfunn, som for enkeltindivider. I charteret defineres helsefremmende arbeid som prosessen som setter folk i stand til å få økt kontroll over og forbedre sin helse (WHO, 1986). Nutbeam, i samarbeid med WHO, utvidet begrepet til; «Health promotion is the process of enabling individuals and communities to increase control over the determinants of health and thereby improve their health» (Nutbeam, 1998). Helsefremming bygger på et påvirkningsperspektiv i forhold til helse som ikke bare innebærer hvordan den enkelte kan forbygge uhelse, men også hvordan omgivelsesfaktorer på samfunnsnivå (determinanter) har betydning for befolkningens helse (Schou & Lynnebakke, 2017). Helsefremming som begrep brukes om politiske prosesser som omfatter endring av sosiale, miljømessige og økonomiske forhold, for å bedre befolkningens helse (Helsedirektoratet, 2010). Slik kan vi si at helsefremmende arbeid har en klar sammenheng med politikk. Helsefremmingsbegrepet er blitt kritisert fordi konsekvensene av helsefremmende tenkning ligger tett opp mot, eller til og med går inn i politisk virksomhet (Schou & Lynnebakke, 2017).

Ottawa-charteret prioriterer fem tilnærminger; Å bygge opp en sunn helsepolitikk, å skape et støttende miljø, å styrke lokalmiljøets muligheter for handling, å utvikle personlige ferdigheter og å tilpasse helsetjenesten. Jakarta-erklæringen (WHO, 1997), fra den fjerde konferansen om helsefremmende arbeid, understreker at å arbeide etter alle eller flere av disse tilnærmingene samtidig, gir mest effektive resultater. Jakarta-erklæringen slår fast at «Health promotion strategies can develop and change lifestyles, and have an impact on the social, economic and environmental conditions that determine health» (WHO, 1997).

Ved å fokusere på det som styrker og fremmer helsen kan vi si at helsefremmende arbeid har en salutogen forankring. Den grunnleggende holdningen i helsefremmende arbeid er bygget på et humanistisk menneskesyn, hvor menneskene betraktes som likeverdige og har de samme rettighetene uavhengig av sosial tilhørighet, kjønn, etnisitet, religion og legning (Sletteland & Donovan, 2012, s. 93).

Helsefremmingspolitikken søker blant annet å forebygge sosial marginalisering, utenforskap og manglende deltakelse i samfunnet, blant grupper der dette er kombinert med levekårsutfordringer knyttet til lav inntekt og lav utdanning (Schou & Lynnebakke, 2017). Helsefremmende tiltak fokuserer på de bakenforliggende faktorene for manglende deltakelse og nedsatt livskvalitet, som er blant de samme faktorene som kan føre til svak integrering (Schou & Lynnebakke, 2017).

3.2 Helse og livskvalitet

I 1948 definerte Verdens helseorganisasjon (WHO) helse som «fullstendig fysisk, mentalt og sosialt velbefinnende». Definisjonen ble kritisert for å være utopisk og WHO avdempet definisjonen til helse som en ressurs som gjør det mulig å leve et individuelt, sosialt og økonomisk produktivt liv. Forutsetninger for helse er fred, bolig, utdanning, mat, inntekt, et stabilt økosystem, bærekraftige ressurser, sosial rettferdighet og likeverd (WHO, 1986). Helse blir dermed oppfattet som en ressurs som gir mennesker styrke til å fungere, og motstandskraft til å stå imot livets påkjenninger (Tjomsland & Viig, 2015, s. 13).

Stortingsmelding nr. 6 (Barne- og familiedepartementet, 2012-2013) «En helhetlig integreringspolitikk» omtaler helse- og omsorgsfeltet spesielt og det slås blant annet fast at innvandrere er overrepresentert i lavinntektsgrupper og har gjennomsnittlig lavere sysselsetting. Helsefremmingspolitikken har som mål å ta tak i dette. Det uttrykkes et behov for å utjevne helseforskjeller ved å påvirke de bakenforliggende faktorene for god helse (Schou & Lynnebakke, 2017). Disse faktorene innebærer ifølge Schou og Lynnebakke økonomi, oppvekstvilkår, arbeids- og bomiljø. Samarbeid på tvers av sektorer er viktig.

I 1998 definerte WHO livskvalitet som «individuals' perceptions of their position in life in the context of the culture and value systems in which they live and in relation to their goals, expectations, standards and concerns» (WHO, 1998).

Næss foreslår begrepet «livskvalitet som psykisk velvære» og har valgt følgende definisjon; «En persons livskvalitet er høy i den grad personens bevisste kognitive og affektive opplevelser er positive og lav i den grad personens bevisste kognitive og affektive opplevelser er negative» (S. Næss, 2001). Begrepet har altså å gjøre med enkeltpersoners psykiske velvære, det vil si følelsen

eller opplevelsen av å ha det godt, av å ha en grunnstemning av glede. Slik definert blir livskvalitet en tilstand hos den enkelte. Definisjonen omfatter både kognitive og affektive opplevelser. Med kognitive opplevelser forstås opplevelser som inneholder tanker og vurderinger: Er vi fornøyd med livet? Liker vi måten yrkes- og familieliv arter seg på? De affektive refererer til følelsesmessige tilstander: Er vi glade, engasjerte, snarere enn engstelige og nedstemte? (S. Næss, 2001).

I Stortingsmelding nr. 30 (Justis- og beredskapsdepartementet, 2015-2016) knyttes livskvalitet til bakenforliggende determinanter for god helse fordi den fokuserer på barnefattigdom. Målet med å forhindre slik fattigdom er å forebygge at fattigdom går i arv, og bedre barns levekår og livskvalitet her og nå (Schou & Lynnebakke, 2017). I Stortingsmelding nr. 6 (Barne- og familiedepartementet, 2012-2013) «En helhetlig integreringspolitikk» legges det både vekt på deltakelse og livskvalitet. I meldingen omtales helse og omsorgsfeltet spesielt, inkludert folkehelse. Her heter det at demokrati og sivilsamfunn skaper trygge felleskap (s. 112) og at diskriminering kan føre til at man ikke føler seg som fullverdige samfunnsmedlemmer (Schou & Lynnebakke, 2017, s. 103).

Videre betones viktigheten av å fremme psykisk helse og motvirke ensomhet og at dette er en viktig del både av folkehelsepolitikken og integreringspolitikken (Schou & Lynnebakke, 2017, s. 87). Målet for folkehelsepolitikken i Norge er å redusere for tidlig død, å redusere sosiale helseforskjeller og å skape et samfunn som fremmer helse i hele befolkningen (Innledningen til statsbudsjettet 2015). Stortingsmeldingen om folkehelsen (Helse- og omsorgsdepartementet, 2014-2015) løfter frem fem grunnleggende prinsipper for folkehelsearbeidet; prinsippet om å utjevne sosiale helseforskjeller, “helse i alt vi gjør”, bærekraftig utvikling, føre-var-prinsippet og medvirkning. Erkjennelsen av «helse i alt vi gjør» er kjernen i folkehelsearbeidet. En slik bred forståelse av folkehelse bygger på at helse og uhelse først og fremst skapes utenfor helsesektoren. Et helt sentralt punkt i folkehelsepolitikken er derfor å skape samarbeid på tvers av sektorer (Schou & Lynnebakke, 2017, s. 41).

I Stortingsmelding 19 (Helse- og omsorgsdepartementet, 2014-2015) refereres det til «Handlingsplan for integrering og inkludering av innvandrerbefolkningen», og det fremholdes at integreringstiltak skal medvirke til at innvandrere raskest mulig bidrar med sine ressurser i samfunnet slik at det ikke utvikler seg et klassesdelt samfunn der personer med innvandrerbakgrunn har dårligere levekår og lavere deltakelse enn resten av befolkningen.

3.3 Familien som setting

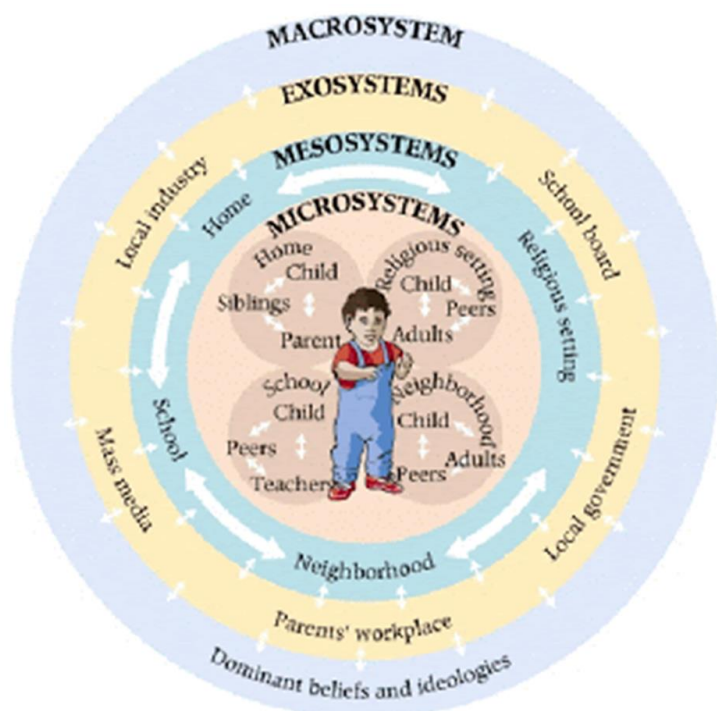
Settinger er et sentralt element i helsefremmende arbeid, og WHO understreker betydningen av å arbeide med helsefremming i og endring av ulike settinger (WHO, 1998). WHO definerer settinger som konteksten der folk engasjerer seg i daglige aktiviteter og der miljømessige, organisatoriske og personlige faktorer samhandler for å påvirke helse og velvære. Soubhi og Potvin (2000, s. 44) forklarer det slik «The home is such a social setting where simultaneous individual and group processes and actions occur. It is also an organized physical space to which its occupants attribute meaning. As a private setting, it provides its occupants with specific environmental cues, opportunities and obligations». Det er fortrinnsvis i hjemmet barn lærer mellommenneskelig og helserelatert adferd (Fugelli & Ingstad, 2014). Fugelli og Ingstad sier at kjærlighet og bekreftelse i familien er med på å bygge selvstyrke, som igjen bygger helse. Familien er med på å danne livets grunnmur. Her skjer anleggsarbeidet for psykososiale helsebetingelser som kan prege oss på livstid (Fugelli & Ingstad, 2014, s. 246). Det å være trygg på at familien som sosialt nettverk bidrar til samvær, trivsel og glede, at man bekreftes og blir godtatt for den man er, uavhengig av yteevne, gir økt selvtillit og trygghet og familien blir en helsekilde. I motsatte situasjoner kan familien være en kilde til helsetrussel, dersom den er preget av uro, konflikter og manglende støtte (Sletteland & Donovan, 2012, s. 21).

Faktum er at helse blir i all hovedsak skapt utenfor helsetjenesten og at effektive helseforbedringer krever investering i sosiale systemer (Dooris, 2009). Nyere forskning har avdekket at sosiale helseulikheter i voksen alder langt på vei er en følge av de sosioøkonomiske og psykososiale vilkårene man utsettes for i barndommen og oppveksten. En politikk som styrker barns muligheter for en trygg og stimulerende barndom er den viktigste helseinvesteringen et samfunn kan gjøre (Mæland, 2016, s. 193).

I Forente Nasjoners (FNs) konvensjon om barnets rettigheter, står det som en innledning blant annet at FN er overbevist om at familien, som den grunnleggende enhet i samfunnet og den naturlige ramme for alle sine medlemmers og særlig barns vekst og trivsel, bør gis nødvendig beskyttelse og hjelp slik at den fullt ut kan påta seg sine forpliktelser i samfunnet. Videre står det at man erkjenner at barn bør vokse opp i et familiemiljø, i en atmosfære av glede, kjærlighet og forståelse for å sikre full og harmonisk utvikling av deres personlighet (FN- Sambandet, 1989).

3.4 Bronfenbrenners sosialøkologiske modell

For å beskrive hvordan individer sosialiseres inn i en kultur, vises det her til Urie Bronfenbrenners (1917-2005) sosialøkologiske modell, (Figur 1). I 1979 introduserte Urie Bronfenbrenner en økologisk utviklingsmodell inndelt i fire nivåer; mikro-, meso-, ekso- og makronivået (Bronfenbrenner, 1979). Senere la Bronfenbrenner til et femte nivå, tidssystemet, som legger vekt på at læring og utvikling er kontinuerlige prosesser. Modellen betegnes som en bioøkologisk modell, noe som signaliserer en tydeliggjøring av den aktive, utviklende personens sentrale rolle i modellen (L. M. Gulbrandsen, 2006, s. 50).

Figur 1: Bronfenbrenners sosialøkologiske modell.

(Lightfoot, Cole & Cole, 2008) Copyright 2008 by Worth Publishers

Mikrosystemet er et mønster av aktiviteter, sosiale roller og mellommenneskelige relasjoner som foregår i en setting der mennesker har direkte kontakt med hverandre (L. M. Gulbrandsen, 2006, s. 54). Eksempler på settinger i denne sammenheng kan være hjemmet, barnehagen og skolen.

Mesosystemet omfatter forbindelsene mellom to eller flere miljøer som den utviklende personen deltar aktivt i (L. M. Gulbrandsen, 2006, s. 58). Dette nivået innebærer for eksempel kommunikasjon og kunnskapsutvikling.

Eksosystemet utgjøres av forbindelser og prosesser som finner sted mellom to eller flere miljøer der minst ett ikke har den utviklende personen som deltaker, men som likevel indirekte påvirker prosesser i et miljø som omfatter fokuspersonen (L. M. Gulbrandsen, 2006, s. 60). Eksempler kan være rettigheter og ordninger knyttet mot flyktninger, for eksempel boligsosiale ordninger.

Makrosystemet refererer til de overensstemmelser vi finner i form og innhold i lavere ordenssystemer på kultur- eller subkulturnivå, sammen med ethvert trossystem eller ideologi som skaper grunnlag for slike overensstemmelser (L. M. Gulbrandsen, 2006, s. 62). Eksempler på dette kan være forenings- og menighetsarbeid.

Tidssystemet er en personlig tidslinje som omhandler den utviklende personens livsløp fra fødsel til død (L. M. Gulbrandsen, 2006, s. 64). I figurer tegnes tidssystemet gjerne inn som den ytterste sirkelen i modellen.

Modellen er en systemisk modell, det innebærer at alle ledd er gjensidig avhengig av hverandre. Dersom ett ledd settes i bevegelse, får dette konsekvenser for resten av systemet, noe som i sin tur virker tilbake på bevegelsens utgangspunkt og forandrer dette (L. M. Gulbrandsen, 2006, s. 52).

3.5 Empowerment

Når det gjelder medvirkning i helsefremmende arbeid, brukes ofte begrepet «empowerment» om individers og lokalmiljøers makt til å påvirke beslutninger. Begrepet kan oversettes med bemyndigelse, myndiggjøring, styrking eller mobilisering av egne krefter (Schou & Lynnebakke, 2017).

Empowerment er et grunnleggende prinsipp i alt helsefremmende arbeid og brukes om flere nivåer. På samfunnsnivå i betydningen av å øke en sosial gruppes kollektive deltagelse. På individnivå skildres prosessen med å utvikle enkeltindividers egenmestring og tro på seg selv. Empowerment er således både mål og metode som kan tas i bruk av den profesjonelle så vel som den ikke-profesjonelle, det er en pedagogisk, sosial og helsefremmende strategi, og empowerment kan i tillegg også betraktes som en ideologi (Rønningen, 2005).

Det ligger i ordet at det handler om makt og fordeling av makt. Empowerment inneholder ordet «power» som betyr styrke, kraft og makt. Tre sterke ord som gjerne appellerer til oss. Empowerment uttrykker med andre ord noe om at personer eller grupper som er i en avmaktssituasjon, skal opparbeide seg styrke og kraft til å komme ut av avmakten (Askheim, Starrin & Heyerdahl, 2007, s. 21). Slike grupper kan for eksempel være arbeidsløse, rusmisbrukere eller innvandrere og flyktninger. Et grunnleggende element i empowerment er et positivt syn på mennesket som et i utgangspunktet aktivt og handlende subjekt, som vil og kan sitt eget beste hvis forholdene legges til rette for det (Askheim et al., 2007, s. 22).

Sentrale holdninger i helsefremmende arbeid og empowerment er ifølge Tengqvist (2007):

- Å se alle mennesker som kompetente om de gis de rette forutsetningene
- Å fokusere på alle menneskers likeverd og like rettigheter
- Å synliggjøre og forandre maktstrukturer slik at de uttrykker respekt for menneskers likeverd og rettigheter

3.6 Kapabilitetstilnærming

Amartya Sen, filosof og Nobelprisvinner i økonomi, er opphavsmannen til teorien om kapabiliteter som de grunnleggende mål for fordelingspolitikk - og for økonomisk utvikling og økonomisk politikk i det hele. Teorien har dannet grunnlaget for FN's indeks for menneskelig utvikling, Human Development Index (HDI), (Bojer, 2011).

Fra Sens side er teorien det filosofiske grunnlaget for en metode til å finne konkrete mål for økonomisk og sosial utvikling. Han kaller teorien en tilnæringsmåte, og har bestemt nektet å angi hvilke kapabiliteter han selv anser som grunnleggende. Disse må fastsettes i hvert enkelt samfunn etter åpen demokratisk diskusjon, mener han (Bojer, 2011).

I rapporten «Kommunenes startlånpraksis» (Astrup, Monkerud & Aarland, 2019) bruker forfatterne kapabilitetstilnærmingen til Amartya Sen som en fortolkningsramme. Analysene i rapporten viser at det er stor variasjon i startlånpraksis mellom norske kommuner, og rapporten analyserer hvilke mekanismer og årsaker som ligger bak variasjonen. Også i rapporten «Omfanget av vanskeligstilte på boligmarkedet – en kapabilitetstilnærming» peker forfatterne Monkerud, Astrup og Nordvik (2018) på at lavinntektsgrenser ikke er tilstrekkelig for å definere hvem som er vanskeligstilt på

boligmarkedet. Rapporten argumenterer for å legge Amartya Sens kapabilitetsteori til grunn for å definere vanskeligstilthet. På bakgrunn av teorien har de nevnte forfattere lagt følgende definisjon til grunn; «Vanskeligstilte forstås som husstander som har en ikke-tilfredsstillende bosituasjon eller at boutgiftene til husstanden fortrenger annet nødvendig konsum, og at husstanden mangler mulighet til å bo tilfredsstillende og ha et tilstrekkelig konsum til andre nødvendige varer, som følge av utilstrekkelige økonomiske ressurser og / eller redusert mulighet til å omforme disse til konsumformål».

Å identifisere startlånssøkerens kapabilitet, altså muligheten til å skaffe seg og beholde en egnet bolig og samtidig ha tilstrekkelige midler til disposisjon for annet forbruk, krever innsikt i lånesøkerens ståsted. Ifølge forskerne vil kapabilitetstilnærmingen gi en mer nyansert benchmarking enn den tradisjonelle tilnærmingen med lavinntekt. Det er derfor behov for aktiv dialog med flyktninger som søker startlån og en prosess der virkemidlene tilpasses den enkelte.

3.7 Studiens relevans

Studiens relevans gjenspeiler seg i at brukerperspektivet skal ivaretas i en tid preget av utfordringer med integrering av flyktning nasjonalt og internasjonalt. Kanskje man oppdager hindringer og utfordringer på et tidligere tidspunkt, sett fra flyktingenes ståsted som fremtidige boligeiere. Man vil kanskje kunne eliminere noen av utfordringene for andre. Et eie først prosjekt vil muligens være en radikal ordning for mange kommuner, samtidig vil denne type prosjekter trolig ha en positiv innvirkning på kommunenes sosialbudsjett over tid.

Barn og unge skal ha like muligheter. En måte å realisere dette på er å tilrettelegge for at alle barn og unge skal ha mulighet til å delta i organiserte fritidsaktiviteter. Norske myndigheter har etablert ordninger for å subsidiere innvandrerbarn slik at de har mulighet til å delta i slike aktiviteter. Dette representerer også et forebyggende tiltak mot utstøting og psykisk uhelse, og mot sosial ulikhet i helse. Men kompensasjonsordninger for barnefattigdom er ikke nok, det er de bakenforliggende forholdene som skaper og opprettholder slik fattigdom. Boligeie kan forhindre at fattigdom går i arv, og kan i særdeleshet være et tiltak mot barnefattigdom.

I denne studien er det først og fremst økonomisk integrering som diskuteres, men også sosial integrering og opplevd integrering. Flyktningers muligheter og motivasjon for arbeid blir også berørt.

4 Metoder

4.1 Vitenskapsteoretisk forankring

Studiens vitenskapsteoretiske forankring er hermeneutisk, som ifølge Nilssen (2012) har tre ulike betydninger; uttrykk, tolkning og oversettelse, med andre ord arbeid som har forståelse som mål. Virkeligheten blir konstruert gjennom en rekke ulike fortolkninger fra ulike mennesker (Jacobsen, 2015, s. 28). Det innebærer å få fram hvordan mennesker oppfatter, fortolker og konstruerer virkeligheten (Jacobsen, 2015), og viser til personer som får kontakt med hverandre gjennom språket (Kalleberg, Engelstad & Malnes, 2009). Det kreves empati og som samfunnsforsker fortolker jeg informantenes fortolkninger av sin situasjon som danner grunnlag for dobbel hermeneutikk. Forskerens systematikk, analyse og tolkning bidrar til å gjøre det ubevisste bevisst og skape ny forståelse (Nilssen, 2012). Forståelsen og tolkningen utvikler seg gjennom en stadig bevegelse fram og tilbake mellom helhet og deler i det materialet vi søker å forstå, den såkalte hermeneutiske spiral (Thomassen, 2006, s. 92). Vår forforståelse eller fordom påvirker hvordan man ser på verden og hvilke verdier vi bekjenner oss til på samme måte som de påvirker våre erfaringer. Forforståelsen gir oss en retning i undersøkelsene våre (Nilssen, 2012, s. 68). Samtidig legger hermeneutisk tilnærming vekt på at det ikke finnes en egentlig sannhet, men at fenomener kan forstås på ulike måter og at ulike spørsmål gir ulike svar og tolkninger (Nilssen, 2012, s. 72).

4.2 Kvalitativ metode

Denne studien har en kvalitativ tilnærming og empirien består av seks dybdeintervjuer med flyktningfamilier. Hensikten med metoden har vært å forsøke å forstå sider ved informantenes dagligliv sett fra deres perspektiv (Kvale, Brinkmann, Anderssen & Rygge, 2015, s. 42) knyttet til deres erfaringer med å gå fra å leie til å eie egen bolig. Studien vektlegger forståelse og nærhet til dem man forsker på (Tjora, 2017, s. 24), som i denne studien er gjort blant annet ved fortrinnsvis å foreta intervjuene i hjemmene til informantene.

Studien har en induktiv tilnærming hvor fremgangsmåten har vært eksplorerende og empiridrevet (Tjora, 2017, s. 24). Med induktiv menes at man antar eller utvikler noen generelle sammenhenger ut fra observasjoner av enkelttilfeller (Tjora, 2017, s. 33), og lar den empiriske verden avgjøre hvilke spørsmål som er verdt å søke et svar på (Kvale et al., 2015, s. 224). I den induktive prosessen jobbet

jeg fra empiri til teori og fant forskning og rådende teori om temaet i studien. Motsatt har jeg jobbet fra teori og forskning og sjekket mot empirien i mine funn. Slik har prosessen vært en blanding av induktiv og deduktiv metode slik Tjora (2017, s. 19) beskriver. Prosessen har på ingen måte vært lineær, da jeg gjennom hele arbeidet med studien har søkt og funnet ny forskning og stadig vendt tilbake til egen empiri. Forskningen har vært utfordrende og tidkrevende, preget av parallelle prosesser og mye refortolkning og ny forståelse.

4.3 Utvalg

Jeg ønsket å gjennomføre en undersøkelse hvor flyktningfamiliers egne erfaringer og opplevelser kom til uttrykk. I lys av eventuelle vanskelige og traumatiske opplevelser som flyktninger, samt mulige språklige utfordringer valgte jeg å gjennomføre dybdeintervjuer.

Jeg gjennomførte en pilotundersøkelse med en flyktningfamilie som jeg kjente. De hadde ikke kjøpt bolig selv enda, men var forespeilet muligheten til å kjøpe den kommunale boligen de bodde i. Barna i familien snakket bedre norsk enn sine foreldre og oversatte og deltok i samtalen. Barna hadde reflekterte og interessante svar. De besvarte også spørsmål som ikke foreldrene kunne ha svart på, deres opplevelser i forhold til skole, lærere og venner. Etter erfaringen med svarene til barna i pilotundersøkelsen, og etter tilbakemeldinger fra forelesere ved universitetet, valgte jeg å intervju barn over 12 år. Det var kun i to av familiene jeg intervjuet hvor barn over 12 år var til stede. Begge barna bidro i forhold til spørsmål som handlet om skole, venner og nærmiljø. Et av barn bidro også i forhold til historien om hvordan familien hadde kommet til Norge. Jeg foretok også noen språklige forenklinger i intervjuguiden (vedlegg 3) etter pilotundersøkelsen. Jeg valgte å ta bort et spørsmål om forutsigbarhet, som var et spørsmål som måtte forklares.

Det bød på noen utfordringer å rekruttere informanter. Noen av kommunene jeg forespurte var restriktive av hensyn til personvernet. Jeg kom i kontakt med to familier via bekjente. To familier kjente jeg til og tok kontakt med direkte. De to siste familiene var det flyktningtjenesten i en kommune som rekrutterte for meg. Jeg har totalt intervjuet seks familier bosatt i tre forskjellige kommuner i to forskjellige fylker. Tre av intervjuene ble foretatt med en medstudent som tilhører og observatør. Hennes betraktninger og observasjoner tilførte også verdifull informasjon som utfylte mine egne observasjoner.

4.3.1 Presentasjon av familiene

Familie nummer en kom fra Irak. Foreldrene var i 40-års alderen, de hadde tre barn på henholdsvis 9, 12 og 15 år. Den yngste av barna var født i Norge. Familien kom til Norge i 2008 og i 2017 kjøpte de sin første selveide bolig, en rekkehusleilighet. Begge foreldrene var i fast jobb da de ble tildelt startlån. Han jobbet i dagligvarebransjen og hun jobbet som renholder.

Under intervjuet satt vi i en lys og fin stue, med mange tepper på gulvene. Far og mor deltok først og 12 åringen satt og så på TV i samme rom, etter hvert ble han interessert og deltok mot slutten av intervjuet, spesielt om temaer rundt skole og venner. Foreldrene fortalte fra hjemlandet om krig, kaos, drap, utpressing, tyverier og dårlig økonomi. Det var lite mat, dårlig helse blant befolkningen og ikke sykehus. Det var vanskelig å leve der. De fortalte at det var vanlig å eie egen bolig og de hadde kjøpt en leilighet da de giftet seg. I hjemlandet hadde han jobb og arbeidet mye.

De hadde fortsatt familie og venner i hjemlandet. Da familien kom til Norge, bodde de først i mottak. Etter hvert leide de en leilighet via mottaket. De fikk oppholdstillatelse og deltok i introduksjonsprogrammet. Hun fikk jobb først, og så fikk han jobb etter å ha hatt mange språkpraksisplasser. Familien var hyggelig og imøtekommende, samtalen fløt lett med mye engasjement og humor.

Familie nummer to kom fra Eritrea. Foreldrene var i 30-års alderen og barna var henholdsvis 4 år og 8 måneder gamle. Han kom til Norge i 2010 mens hun kom fem år senere. Begge barna var født i Norge. Leiligheten vi satt i ble kjøpt i 2016 og var deres første selveide bolig, en blokkleilighet. Han var i fast jobb som sykepleier, hun var i fødselspermisjon fra introduksjonsprogrammet.

Leiligheten var lys og fin og innredet på nordisk vis med Ikeamøbler. Under intervjuet satt vi i stuen, med TV på hvor eldstemann satt og så på tegnefilmer. Yngstemann på 8 måneder satt på pappaens fang under det meste av intervjuet. Foreldrene flyktet fra et autoritært diktatur hvor mange blant annet ble fengslet av politiske årsaker. Begge hadde bodd i hovedstaden i landet og vært kjærester der. Bodde man på landet, betalte man ikke husleie, så det var dyrere å bo i storbyene. De hadde fortsatt familie der. Han kom først til Nord-Norge. Hans bachelor fra hjemlandet ble godkjent, han flyttet til Østlandet og begynte på en master i økonomi. Men, han opplevde at det var vanskelig å få jobb som økonom i Norge, så det endte med at han startet opp med en helt ny utdanning, og så tok en bachelor i sykepleie. Nå har han fast stilling, og jobber mye, opp mot 150 % stilling.

Familie nummer tre kom fra Syria. Foreldrene var i slutten av tyveårene og hadde et barn på tre år. Han kom til Norge i 2014 og hun kom hit i 2016. De fikk startlån og kjøpte leilighet i 2019, og hadde kun bodd der i noen måneder ved intervju tidspunktet. Han hadde en 60 % deltidsstilling i dagligvarebransjen og studerte ved universitetet. Hun gikk på videregående skole og ønsket å utdanne seg videre.

Leiligheten de hadde kjøpt var en romslig og fin rekkehusleilighet og foreldrene fortalte om planene de hadde for videre oppussing. Også dette intervjuet foregikk i stuen. Barnet på tre år var hjemme fra barnehagen på grunn av forkjølelse. Barnet satt i starten og så på TV. Etter hvert ble det lei og kravlet rundt i sofaen og ville ha oppmerksomhet fra foreldrene. Foreldrene hadde vært kjærester i hjemlandet, men bodde hver for seg med sine respektive familier i eneboliger. Familier som nå var spredd utover i Europa og Midtøsten på grunn av krig. Hans barndomshjem ble bombet.

Familie nummer fire kom også fra Syria. Foreldrene var i 40-års alderen og de hadde fem barn i alderen 4 til 14 år. 14 åringen kom til Norge i 2016 som enslig mindreårig, den gang var han kun 10 år. Resten av familien kom som familieegjenforening i slutten av 2017, da var det gått nesten to år siden de så hverandre sist. De hadde akkurat blitt tildelt startlån fra kommunen og var i kjøpsprosess, men hadde foreløpig ikke funnet en bolig de hadde råd til. De kjøpte en enebolig cirka en måned etter at intervjuet ble gjennomført. Foreldrene deltok fortsatt i introduksjonsprogrammet. 14 åringen deltok i intervjuet og oversatte av og til for foreldrene.

Intervjuet foregikk i stuen i leiligheten de fortsatt leide. De gledet seg stort til å flytte, de hadde altfor liten plass til syv personer. De fortalte en emosjonell historie om det eldste barnet på 10 år som alene forlot hjemlandet. Planen var at foreldrene og fire søsken skulle komme etter i løpet av et års tid. På vei til ambassaden i nabolandet året etter, ble familien frastjålet 7000 dollar og 6 pass, og de mistet timeavtalen som skulle sørge for at de kom til Norge. Dermed tok det ytterligere ett år før de fikk spart opp nok penger til å reise, og bli gjenforent med sønnen. Det var to tøffe år for en liten gutt alene i et fremmed land. Når 10 åringen kom til Norge, ble han først plassert i et mottak i Oslo, for så å bli sendt videre til et annet mottak, der han bodde i 8 måneder. Så ble han tildelt en fosterfamilie som han flyttet til. Han hadde det godt hos fosterfamilien, og når resten av familien kom til Norge, snakket han allerede godt norsk. Han var med og hentet familien sin på Gardermoen, det største øyeblikket så langt i hans liv.

Familie nummer fem kom fra Palestina. Foreldrene var i 30-års alderen og hadde to barn på 3 og 6 år, og ett tredje på vei. Mor var høygravid, og intervjuet foregikk kun med far. De kom til Norge i 2013 og begge barna var født i Norge. De kjøpte enebolig med utleiedel i 2019. Han hadde fast jobb i kommunen mens hun skulle studere videre etter fødselspermisjonen.

Intervjuet foregikk i kantinen til flyktingetjenesten i kommunen. Foreldrene var utdannet sosionomer fra hjemlandet. De kom til Norge, via Sverige med bil som asylsøkere. De bodde først i Oslo, før de flyttet videre og nå hadde slått seg ned i en mindre kommune.

Familie nummer seks kom fra Somalia. Foreldrene var i 30-års alderen og hadde to barn på 5 og 7 år. De kom til Norge i 2014. Intervjuet foregikk kun med mor, da far var på arbeid. De kjøpte en blokkleilighet i slutten av 2019. Han hadde fast jobb i kommunen mens hun skulle begynne å studere ved universitetet til høsten.

Intervjuet foregikk i et klasserom til flyktingetjenesten i kommunen. Hun hadde akkurat gjennomført en prøve i samfunnsfag før hun deltok i intervjuet. Også dette paret hadde vært kjærester i hjemlandet. Hun hadde bodd hjemme med foreldrene og tatt den utdannelsen som de ville hun skulle ta. Hun ønsket ikke å fortelle om hvorfor eller hvordan familien hadde kommet til Norge. Men, hun fortalte at de hadde tilbrakt de tre første årene i Norge på mottak. Der fikk mannen hennes 250 timer norskundervisning, men ikke hun, fordi hun var gravid.

4.4 Gjennomføring av intervjuene

Alle intervjuer var avtalt i god tid. Jeg startet med å presentere min observatør de gangene observatøren var med, meg selv og studien. Jeg forklarte kort hva den gikk ut på og at jeg var interessert i deres meninger, erfaringer, tanker og opplevelser. For å etablere kontakt, skape en atmosfære av tillit og utvikle gode relasjoner innledet jeg med å spørre om de kort kunne fortelle sin historie. Sin bakgrunn og eventuelt hvorfor og hvordan de hadde kommet til Norge. Dette for å bli mer kjent med familien, men også for å trygge intervjupersonene ved å stille spørsmål de relativt enkelt kunne besvare. Likevel, en av intervjupersonene ønsket ikke å besvare dette spørsmålet.

Jeg har benyttet semistrukturerte intervjuer og rekkefølgen på spørsmålene har i stor grad fulgt den naturlige vendingen i samtalen, spesielt etter hvert som jeg ble mer dreven som intervjuer. Samtidig

har jeg i slutten av hvert intervju sjekket at jeg har fått stilt alle spørsmålene som var planlagt. Dette for at det skulle være mulig å sammenligne svarene fra alle intervjuene.

Intervjuene ble gjennomført i perioden 20. oktober 2019 til 7. februar 2020. De to siste intervjuene ble gjennomført på samme dag grunnet lang reisevei. Intervjuene varte fra i underkant av en time opp mot en og en halv time. Ingen av informantene kjente til spørsmålene på forhånd.

4.5 Transkribering

Alle intervjuene ble tatt opp ved hjelp av diktafon, det gjorde at jeg ikke tok mange notater underveis. Dermed kunne jeg konsentrere meg om intervjuets emne og dynamikk (Kvale et al., 2015, s. 205). I tillegg tok min observatør notater under de intervjuene hun var til stede i, som jeg så fikk. Raskt etter intervjuet skrev jeg personlige notater, mine observasjoner og inntrykk fra intervjuet. Disse har hjulpet meg til å huske viktige detaljer som kanskje ellers hadde gått tapt. Alle intervjuene ble transkribert fortløpende.

Da jeg transkriberte det første intervjuet, gjorde jeg noen interessante oppdagelser. Jeg hørte at når jeg stilte spørsmål til intervjupersonene, måtte jeg ofte forklare og utdype spørsmålene mine, med andre ord hørte jeg mye min egen stemme. Jeg var opptatt av at de skulle forstå hva jeg spurte om. Faren er selvsagt at jeg kan ha lagt for mange føringer i spørsmålene. Men, jeg syntes at svarene jeg fikk var reflekterte og selvstendige. Uansett, jeg tok dette til etterretning og forsøkte å være oppmerksom på min egen deltagelse i de kommende intervjuene.

Transkriberingen ble gjort ordrett, også der hvor grammatikken var feil, eller setningsoppbyggingen var feil. Jeg har med vilje ikke endret på dette, fordi jeg da ville ha endret på det personlige ved intervjuene. Jeg har i størst mulig grad tatt bort pauseord som «eh», der hvor intervjupersonen har lett etter riktig ord, bortsett fra i den sammenheng hvor pausen har hatt en meningsfunksjon i forståelsen av teksten.

4.6 Analyse

Å analysere innebærer å dele noe opp i biter eller elementer (Kvale et al., 2015, s. 219). Etter hvert som jeg transkriberte, men også på grunnlag av intervju spørsmålene, fant jeg elementer som gikk igjen i samtalene. Disse elementene dannet et mønster for hvordan jeg personlig og intuitivt (Kvale et al., 2015, s. 306) fortolket og kategoriserte det innsamlede materialet. Etter å ha lest igjennom alle intervjuene flere ganger endte jeg til slutt opp med 11 kategorier. Hver av kategoriene fikk sin fargekode, og jeg gikk igjennom ett og ett intervju av gangen og markerte fargekoden der hvor jeg fant elementer som omhandlet denne kategorien. Dette gjorde jeg med alle kategoriene i alle intervjuene. (vedlegg nr. 4) Til slutt klippet og limte jeg (elektronisk) alle kategoriene med farger inn i et nytt dokument hvor hver kategori dannet overskriften for sine respektive avsnitt /kapitler (vedlegg 5).

4.7 Studiens pålitelighet og gyldighet

Pålitelighet handler om troverdighet og behandles ofte i sammenheng med spørsmålet om hvorvidt et forskningsresultat kan reproduseres på andre tidspunkter av andre forskere (Kvale et al., 2015, s. 276). Med dette som et utgangspunkt har jeg forsøkt inngående å beskrive hele forskningsprosessen for å sikre transparens i studien. Jeg opplevde informantene å være pålitelige og at dybdeintervju var en egnet metode for å innhente empiri fra denne målgruppen. Samtidig som det er ønskelig med en høy pålitelighet, har jeg ikke fulgt intervjuguiden slavisk, men improvisert og fulgt opp fornemmelser underveis i intervju prosessen, slik Kvale et al. (2015) anbefaler. Min rolle som forsker kan også ha påvirket svarene jeg fikk, såkalt intervjuereffekt Jacobsen (2015, s. 242). Antakelig ville andre forskere tolket empirien annerledes og fått andre resultater fordi observasjoner er verdiladet og kontekstavhengige, og avhengige av hva forskeren retter oppmerksomheten mot (Jacobsen, 2015). Med bakgrunn i tematikken, ønsket jeg å foreta intervjuene i en naturlig kontekst som i denne sammenheng var hjemme hos familiene. Jeg ønsket ikke å øke et eventuelt følt maktforhold (Neumann & Neumann, 2012, s. 110) ved å foreta intervjuene på et kontor. To av intervjuene ble dog foretatt i en av kommunenes flyktningetjeneste, men hvor begge informantene var godt kjent og følte tilhørighet.

Jeg valgte å rekruttere i et par kommuner jeg kjente godt til, og en jeg ikke var kjent med. Ulempen med å kjenne til kommunene kan ha vært at jeg ikke har vært objektiv nok. Fordelen var imidlertid at jeg forstod godt hva informantene snakket om. Resultatene kan skyldes at informantene har forsøkt å

fremstå som mer positive enn det som var tilfelle (Jacobsen, 2015), men jeg opplevde informantene som meget ærlige og jeg kjente til problemstillingene de snakket om. Fordelen med å intervju informantene fra tre forskjellige kommuner har vært de forskjellige opplevelsene de har hatt, og kommunenes forskjellige tilnærminger til flyktnings boligprosesser ble tydelig.

Ifølge Jacobsen (2015) handler intern gyldighet om at resultatene oppfattes som riktige, og hvorvidt det er samsvar mellom virkeligheten og forskerens beskrivelse av denne virkeligheten. For å få valide data har jeg under intervjuene repetert spørsmål som ikke ble forstått eller oppfattet. Jeg har repetert svarene der hvor jeg ikke forstod svarene, eller bedt om ytterligere forklaring. Jeg har også måttet omformulere spørsmål der hvor informantene ikke forstod spørsmålet, og i stor grad unngått bruk av fremmedord. Jeg opplevde at informantene i studien gav en sann beskrivelse av sin virkelighet og jeg har på denne måten etterstrebet å gjengi og fortolke empirien.

Kvale og Brinkmann (2015) viser til Salner (1989) når de sier at gyldighet ikke bare handler om metodene som blir benyttet, men forskeren som person, inklusive hans eller hennes moralske integritet (Smith 1990). Kvale og Brinkmann mener at praktisk klokskap slik er særlig avgjørende for evalueringen av den vitenskapelige kunnskapen som blir produsert. Jeg har forsøkt å gjøre så gode og reflekterende valg som mulig, spesielt i forhold til informantene.

4.8 Forskningsetikk

Intervjuforskningen er fylt med moralske og etiske spørsmål. Etiske spørsmål er ikke begrenset til den direkte intervjusituasjonen, men er integrert i alle faser av en intervjuundersøkelse (Kvale et al., 2015, s. 95).

Studien inneholder indirekte personidentifiserende data og godkjenning fra NSD forelå før oppstart av intervjuene, prosjektnummer – 942318 (se vedlegg nr. 1). I forkant av hvert intervju informerte jeg om forskningsprosjektet og samtlige informanter har signert samtykkeerklæring (vedlegg nr. 2). En ekstra avkryssingsmulighet ble føyd til der hvor tilstedeværende barn over 12 år har kunnet komme med synspunkter og fått oppfølgingsspørsmål. Jeg presiserte at intervjupersonenes og familienes anonymitet ville bli ivaretatt i studien og at alle lydfiler og dokumenter tilhørende studien, ville bli slettet ved prosjektets slutt. I tillegg til intervjupersonenes anonymitet har jeg i studien valgt å ikke navngi kommunene informantene bor i, fordi det da ville være enklere å identifisere dem. Alle

intervjupersonene ble informert om at de når som helst kunne trekke seg fra undersøkelsen uten å begrunne hvorfor.

5 Resultater

Informantene opplevdes som imøtekomende og fortalte ivrig om sine erfaringer og betraktninger om livet i Norge, og om sin bakgrunn før de kom til Norge. De framstod som gjestfrie, åpne og positive til å bli intervjuet. Til tross for at engasjementet var stort og levende med mye latter, var noen av historiene både sterke og personlige. De fleste var relativt gode i norsk, men noen misforståelser og oppklaringer måtte gjøres underveis. Praten gikk lett og greit, ofte snakket familien i munnen på hverandre.

Analyseprosessen etter intervjuene resulterte i følgende 11 kategorier som er presentert i tabell 1: Introduksjonsprogram, Nav, startlån, motivasjon for arbeid, økonomi, positivt og negativt med å kjøpe egen bolig, naboer, barna først, tilhørighet, uavhengighet og drømmer om fremtiden.

Kategoriene er plassert inn under de respektive forskningsspørsmålene. Forskningsspørsmålene (FS) kan til dels forstås som en tidslinje for anskaffelse av egen bolig, hvor FS nr. 1 representerer tiden før kjøpet og motivasjon til kjøp. FS nr. 2 handler om nåtid og prosess med pågående opplevelser, mens FS nr.3 handler om hvordan kjøpet påvirker livet i nåtid og i framtid, i tråd med den hermeneutiske spiral med mål om å skape ny forståelse.

Tabell 1: Oversikt over funnene fra analyseprosessen.

Forskningsspørsmål (FS):	Kategorier:
1) Hvordan beskriver flyktningfamilier prosessen fram mot å eie egen bolig?	Introduksjonsprogram
	Nav
	Startlån
2) Hvilke opplevelser har flyktningfamilier hatt som boligeiere?	Motivasjon for arbeid
	Økonomi
	Positivt og negativt med å kjøpe bolig
	Naboer (nabolag)
3) Hvordan kan eie av bolig bidra til bedre integrering av flyktningfamilier?	Barna først
	Tilhørighet– engasjement
	Uavhengighet–selvrespekt
	Drømmer om fremtiden

5.1 Hvordan beskriver flyktningfamilier prosessen fram mot å eie egen bolig?

Flyktningene, som alle var barnefamilier i denne studien, hadde varig oppholdstillatelse eller statsborgerskap, og hadde dermed de samme rettigheter som andre på boligmarkedet. Barnefamilier er en prioritert gruppe for å få startlån til kjøp av egen bolig.

Informantene i studien var sterkt motiverte for å kjøpe egen bolig. En av årsakene var det økonomiske aspektet. Den største barnefamilien i studien, bestående av to voksne og fem barn, fortalte at de hadde en husleie på over 16 500 kroner per måned, det utgjør 198.000 kroner i året. De bodde i en leilighet på 90 kvadratmeter som de opplevde som trang med tre små soverom. De trivdes ikke og hadde snakket med NAV og kommunen flere ganger om å få flytte.

Mange nordmenn har sagt dere betaler mye, dere kan leie en stor enebolig i to etasjer. Ikke en liten leilighet på 90 kvadratmeter, hvorfor vi ikke trives!

I tillegg var alle familiens naboer fremmedspråklige, noe de ikke hadde ønske om, fordi de ikke fikk snakket norsk ved å bo slik, og de fikk heller ikke norske venner, noe de var opptatt av.

Informantene snakket også om familier som ikke ville kjøpe egen bolig i Norge. Det var ulike årsaker til det. Noen hadde ønske om å returnere til hjemlandet, og ville ikke binde seg økonomisk.

Venner som ikke vil kjøpe? Ja vi har det. Vil ikke ha mye gjeld, og de andre vil ikke være i landet. Vil tilbake, vil ikke ha noe som hindrer dem i å reise tilbake. Du vet at mennesker er forskjellige.

En av informantene fortalte at de sendte penger til familien i hjemlandet. Informanten hadde råd til egen bolig i Norge, samt å bidra økonomisk til familien i hjemlandet. Han jobbet mye, og når ektefellen var ferdig utdannet ville også hun bidra økonomisk, fortalte han.

Vi sender penger hjem. Til familie, til mamma og pappa. Vi betaler husleien deres, vi betaler for medisiner og mat. Vi har stor familie. Hvor mye? Kommer an på behovet – husleie kanskje 1000 kroner – noen ganger 2000 i måneden. Forskjellig hvor man kommer fra. Hvis fra byen, husleie. Dyrere i byen, ikke husleie på landet. Vi er begge fra hovedstaden. De trenger penger, de er gamle nå. Vi sender penger, vi får ikke penger fra mamma og pappa, vi sender penger.

Informanten mente at det kunne være krevende å ha fattig familie i hjemlandet som man følte et ansvar for, samtidig som man skulle etablere seg i Norge. Der hvor nordmenn i etableringsfasen kanskje fikk økonomisk bidrag hjemmefra, var det omvendt for dem, de måtte bidra økonomisk til sine gamle, fattige foreldre.

5.1.1 Introduksjonsprogram

Målet med introduksjonsprogrammet er at man skal lære seg norsk og samfunnsforståelse, komme seg videre, enten ut i arbeid eller utdanning. Flyktingene mottar lønn fra kommunen mens man er i introduksjonsprogrammet og programmet fungerer dermed som inntektssikring. På den ene siden får man noe, og på den andre siden kreves det noe. Akkurat som ordinært arbeid fungerer for de fleste.

Flyktingene i denne studien fremstår som ressurssterke i form av gjennomførte utdannelser fra hjemlandet og/eller de har arbeidet hardt for å skaffe ressurser til sine familier. Det kommer frem av intervjuene at endringene de har opplevd som flyktinger har vært store. De har måttet lære seg et nytt språk, det er ofte et nytt skriftspråk, det er et helt annet klima, det er en annen religion, det er en helt annen kultur. Det er nye gater, nye butikker, nye varer og nye mennesker en må forholde seg til. Det er nye og mange regler. For kommunene kan det være en balansegang mellom å hjelpe flyktingene i hverdagen og samtidig hjelpe dem til å hjelpe seg selv. Ut fra intervjuene vurderer jeg at man ikke får tilstrekkelig informasjon og assistanse. Det er mye som tyder på at det:

Alltid vi trenger hjelp, vi har ikke nok språk, vi kan ikke reglene. Da vi søkte om oppholdstillatelse, vi har gjort det selv og vi har gjort mange feil når vi søkte pass. Vi har fått avslag. Mange feil. Et år uten pass. Kommune må hjelpe, det er en viktig del. Det er mange regler.

Historiene som flyktingfamiliene forteller, viser at kommunene har forskjellig praksis i forhold til hvordan de veileder og bistår flyktinger med for eksempel å søke startlån. I en kommune var det tydelig at de var på tilbudssiden. Her hadde familiene fått all mulig hjelp av boligkontoret i sin kommune, og familien var på fornavn med saksbehandlerne;

Vi fikk, jeg kan si alt, jeg fikk alt. Fra begynnelsen til nå. Fra K. og I., kjære K., saksbehandler i kommunen. Hjalp med alt, alt. Når jeg fikk vedtak, ok, jeg er veldig glad. Men, hva skal jeg gjøre nå? Hver dag jeg ringer henne til nå, i går jeg var hos henne for å få litt råd og sånn. Når vi leide ut bolig, fikk vi sånn hefte, jeg

fikk fra dem boligkontrakt, mitt ansvar og hans ansvar. Alt, alt, de er kjempesnille folk. Og ikke bare det, hver gang de sier til meg. Bare ring, velkommen, har du noe problem, kom til oss.

I en annen kommune var erfaringene annerledes. Familiefaren, som hadde en stilling i en dagligvarebutikk, svarte følgende på spørsmålet om de hadde fått hjelp og veiledning i kjøpsprosessen;

Ja, veldig. Jeg spør og graver hver kunde i butikken. Hva er totalpris? Hva betyr fellesgjeld? Hva betyr felleskostnader? Hvordan kan jeg gi bud? Hva er det viktigste man ser etter på visning? Nesten alle kunder visste at jeg skulle kjøpe leilighet. Vi kjenner en norsk familie som var med på 2-3 visninger. De hjalp oss mye. Ikke hjelp fra kommunen. Nei, men boligkontoret hjalp til med å få litt høyere lån.

Også dette viser at ressurser til informasjon og assistanse er nødvendig, muligens som en del av introduksjonsprogrammet.

Mange familier befinner seg i etableringsfasen parallelt med introduksjonsprogrammet, og det kommer frem av intervjuene at det kan være vanskelig å oppnå en kontinuitet i norskopplæringen, kanskje spesielt for kvinnene. Dette kan medføre at det tar lengre tid for kvinnene å komme i arbeid:

Hun gikk fortsatt på skolen. I forhold til introprogram, som kan vare i to til tre år, vi fikk bare to år. Jeg fikk jobb her, var elev her, fikk jobb etter 1 1/2 år. Når vi flyttet hit, eldste barn var 8 måneder. Barnet går til barnehage. Ett år på intro, etter det ble kona gravid med andre barn. Fikk permisjon i 10 måneder og tilbake til skole. Etter introduksjonsprogram hun gikk på grunnskole 2 med en gang og studiekompetanse. Derfor har ikke hun jobb.

Ofte dekker ikke undervisningen i introduksjonsprogrammet en full arbeidsdag, og språkpraksis tilbys gjerne som et supplement til skolebenken. Språkpraksis ute i arbeidslivet vil være en god mulighet for å tilegne seg norsk, samtidig som man blir kjent med norsk arbeidsliv og ikke minst kan bli kjent med nordmenn. For noen kan språkpraksis bli en mulighet til betalt arbeid, ved siden av introduksjonsprogrammet. De ser at å lære seg norsk vil ofte være nøkkelen til arbeid:

Du må prøve språket. Vi må lære alt som andre kan. Bare å begynne, ikke si jeg klarer ikke. Bare å begynne. Man må jobbe ved siden av introprogram. Hvis du er

flink, får du jobb. Språket er viktig. Vi må lære språket. Mange sier at det er vanskelig. Nei, det er veldig lett. Vi tenker på barna våre. Ikke si, jeg klarer ikke.

For foreldrene i denne familien, har barna vært en motivasjonsfaktor for å tilegne seg nytt språk. De mener at språket er grunnleggende for videre fremgang og inntektssikring. Det har tydeligvis båret frukter. I denne familien innehar begge foreldrene heltidsjobber.

5.1.2 NAV

NAV er en etat som mange av informantene etter hvert ble godt kjent med, både i form av økonomiske suppleringer, men også som en hjelper ut mot arbeidslivet. Informantene hadde mange synspunkter og forskjellige erfaringer med NAV. Da de kom til Norge hadde en familie blitt fortalt av naboer at de trengte ikke å jobbe, de kunne bare gå på NAV, fordi de hadde tre barn. Men som de selv uttrykte i intervjuet;

Hvis du er syk, fint med NAV, men hvis du har armer, bein og ører, du kan jobbe.

Flere av familiene fortalte at de ikke likte å gå til NAV for å be om suppleringer, de likte ikke å være avhengig av å måtte be om penger, selv om de hadde krav på det.

Søknad om sosialpenger – ser på det som å sitte på gata og tigge.

Flere uttrykte stolthet over å klare seg uten NAV, og noen syntes det var ydmykende å ikke klare seg uten NAV. En av informantene fortalte at familien tenker snart å bli «ferdige» med NAV og at man må tenke at stønader er midlertidige og ikke en permanent løsning. En annen uttrykte det som å være «heldig» fordi de slapp å henvende seg til NAV.

En av familiene bosatt i en mindre kommune, hvor husleiene ikke var så høye, fortalte at NAV hadde hjulpet mannen med å ta bussertifikat, men ellers ikke. De hadde greid seg på to introduksjonslønninger og betalt husleie, barnehage og strømutfgifter på egen hånd. De hadde ikke hatt noe behov for supplerer fra NAV de årene de deltok i introduksjonsprogrammet.

En annen familie fortalte at NAV hadde hjulpet dem mye og ikke bare økonomisk. Veilederne i NAV hadde vært tilgjengelige for å besvare spørsmål og deltatt i diskusjoner i forhold til praksisplasser og arbeid. Men, mannen i familien uttrykte stor frustrasjon over at det tok så lang tid å skaffe selv en praksisplass, for ikke å snakke om fast arbeid.

Jeg tror ingen kan hjelpe. Bare staten og kommuner og NAV. De må ha en plan for å hjelpe de som kommer til Norge. Hvis de ikke hjelper, det blir en stor feil der. Mange skal ikke få jobb og de skal fortsette å være på NAV, og stå på NAV. Lettere for både staten og flyktninger. Hvis de bare hjelper litt for at flyktninger skal få jobb. Vi kan jobbe og betale tilbake med skatt. Jeg har ikke fagbrev, men jeg har over 20 års erfaring. Jeg forstår alt med bygg. Jeg er flink. Jeg forstår hvordan bygge og hvordan reparere. Jeg jobbet i byen i mange, mange år.

Det var vanskelig for ham å skaffe seg praksisplass eller arbeid selv, og han var avhengig av at kommunen og NAV hjalp ham. Han syntes også det var underlig at ingen hadde behov for hans kompetanse, han som var en erfaren håndverker. Hans høyeste ønske var å få betalt arbeid, slik at han kunne forsørge sin egen familie og få norske arbeidskamerater og venner.

5.1.3 Startlån

Startlån fra Husbanken innebar en mulighet for boligkjøp på et tidligere tidspunkt enn om man skulle ha lånt penger i ordinær bank. Flere av familiene i undersøkelsen hadde vært i kontakt med sin egen bankforbindelse og fått avslag på søknad om huslån, før de søkte om startlån. Selv om de hadde oppnådd å få fast ansettelse hos en arbeidsgiver, hadde de fått avslag. Årsaken til avslagene i de ordinære bankene var i all hovedsak kravet om egenkapital.

Når man bor her og forstår regler og system, alt blir allright. Det er ikke så lett å bli bra medborger og forstå system. Det handler ikke om personlighet. Jeg skjønnte at når jeg snakket med saksbehandler i Bank X, jeg likte ikke henne. Jeg må være ærlig. Jeg stilte spørsmålet til henne etterpå, hvorfor vil du ikke hjelpe meg, jeg føler at du hater meg. Personlig. Det går ikke, du må spare, du må lære å spare, hun var veldig, jeg vet ikke hva jeg skal si, veldig... Jeg følte at hun ikke var hyggelig. Men, alt var riktig. Det var ikke personlig, det var reglene i banken.

Denne familiefaren tok først avslaget personlig. Han trodde ikke bankrådgiveren likte ham og dermed fikk avslag på lånet. Han forstod etter hvert at det handlet ikke om personlige årsaker, men om reglene banken følger for å innvilge lån. Han så også i ettertid at bankrådgiveren hadde forklart for ham om gjennomsnittlig forbruk for en familie, og ut fra det hva familien kunne klare av økonomiske belastninger forbundet med et boliglån.

En tematikk som går igjen når man snakker med flyktninger med muslimsk tilknytning, er knyttet opp mot tro, og stiller spørsmål ved om det er greit å låne penger, for eksempel i en bank, når man må betale renter. En familie hadde løst utfordringen på denne måten;

Det er against religion, vi muslimer vi får ikke lov til å ha lån i banken. Vi spurte en som har utdanning i muslimsk religion, han sa at de som bor i Europa, der er det bedre å kjøpe og betale til banken, fordi det (pengene) kommer tilbake til oss.

Et par familier opplevde at startlånet som var bevilget, var for lite i forhold til markedspris i distriktet, slik at de ikke greide å kjøpe. Men, de hadde tatt kontakt med boligkontoret i kommunen og fikk bevilget mer, slik at de til slutt fikk nok til å kjøpe seg leilighet. Noen opplevde at 3 måneder var for kort tid fra man fikk innvilget startlån, til man måtte kjøpe (blant annet på grunn av sommerferie), og måtte ta kontakt med boligkontoret for å få forlenget kjøpsfristen.

Flere av informantene i studien foreslo at kommunen eller Husbanken kunne arrangere kurs for flyktninger som ønsket å kjøpe egen bolig. Nå oppfattet de seg som ressurspersoner som delte av sin kunnskap med andre flyktninger som ønsket å kjøpe.

Jeg anbefaler noe: Det første er at Husbanken eller kommunen, lager et lite kurs til flyktninger som får lån. Nå de ringer meg mange ganger, de forstår ingenting av prosessen. De forstår ikke hva er fellesgjeld, må vi betale tilbake, de vet ingen ting. Hvordan gir bud, hvordan er prisen, hvordan gå på visning. Noen som kan forklare dette, jeg anbefaler det. Innvilget startlån: Boligkjøperkurs, det anbefaler jeg.

Uansett utfordringer knyttet til å få startlån, få avslag på startlån, finne egnet bolig, visninger og budrunder er informantene positive til ordningen med startlån. Samtlige familier sier noe om hvor lang tid det hadde tatt for dem å spare opp til egenkapital, for å få lån i ordinær bank;

Da måtte vi vente til vi var ferdige med utdanning, for å få lån fra vanlig bank, mange år 5-6, 10 år. Hvis vi fikk en god jobb.

5.2 Hvilke opplevelser har flyktningfamilier hatt som boligeiere

Det å få muligheten til å eie først, før man er ferdig i introduksjonsprogrammet, eller før man er ferdig utdannet, eller til og med før man får jobb, betyr etter intervjuene å dømme mye for flyktningfamiliene. En informant uttrykte det slik;

Eie først, det betyr nytt liv.

Flere av familiene fortalte at de nå hjalp andre flyktningfamilier de kjente med å søke startlån, eller anbefalte dem å kjøpe. De hadde tilegnet seg en kompetanse som de gladelig delte med andre, og betraktet seg selv som ressurspersoner.

Flyktninger kommer til meg og min kone for å få tips.

5.2.1 Motivasjon for arbeid

Kommunene har ulik praksis for hvilke kriterier de legger til grunn for å tildele startlån. I en av kommunene hvor informantene i denne studien bodde, hadde kommunen som krav til tildeling av startlån, at én i familien måtte ha fast arbeid. Det betydde at motivasjonen for å skaffe seg arbeid var høy. Flere av informantene nevnte at de ble mer motivert for å skaffe seg arbeid mens de var i introduksjonsprogrammet, når de visste at det var mulig å få startlån. Introduksjonsprogrammet er å betrakte som en heltidsjobb, slik at å jobbe etter skoletid, i tillegg til familie, kan være krevende. Men, som en uttrykte det;

Du må legge inn ekstra arbeid for å klare å kjøpe bolig, og jobbe i tillegg til introduksjonsprogrammet. Vi jobber mye for å betale til huset. Vi betaler med glede husleie og lån. Jeg blir glad når jeg betaler, det går ned hele tiden. Vi betaler det med glede. Vi blir motivert.

En annen av informantene, som fikk fast stilling i kommunen, fortalte at det å få innvilget startlån hadde vært et vendepunkt for ham og hans familie. Sammen med tildeling av startlån og kjøp av egen bolig hadde en drøm gått i oppfyllelse;

Men når jeg fikk fast jobb, følte jeg at jeg var på riktig vei. Noen ganger følte jeg det var umulig å få lån og kjøpe hus. Fordi det var nye regler hele tiden, vanlig bank, du må ha egenkapital og. Jeg vil ikke si det er litt urettferdig, men sånn er det. Veldig ålreit med startlån, hvis du får mulighet, hvis du får lån. Du må jobbe hardt for å betale, jeg fikk min drøm for min del, og for andre også. Den ordning

motiverer folk, du må prøve og gå videre. Språk er vanskelig, men gjennom den ordning alt blir ålreit. Jeg vil ikke si det blir ikke paradiset, men det er en veldig, veldig bra løsning.

På siste setning tar informantene en hånd i luften samtidig som han lager lyd som et fly som tar fart. Informantene hadde jobbet hardt, først med å lære seg norsk i introduksjonsprogrammet. Etter hvert fikk han en deltidsjobb i kommunen, for så til slutt å bli tilbudt fast jobb i full stilling. Dermed kunne familien søke om startlån og fikk dette innvilget. Han fortalte at han jobber hardt for å betale ned på lånet, men at det var motiverende å arbeide når drømmen om egen bolig var gått i oppfyllelse. Han så på muligheten for å få startlån som en veldig god løsning som motiverer folk til arbeid.

5.2.2 Økonomi

Et boligkjøp påvirker i stor grad privatøkonomien til en familie. For de fleste vil utgiftene til lån og renter være den største utgiftsposten. Gjennomgående fortalte informantene at de var flinke til å lage budsjetter og holde oversikt over egen økonomi. Store innkjøp var planlagt, og de hadde et bevisst forhold til hva de brukte penger på. Prioriteringen i pengebruken kommer tydelig fram her, bolig og mat var det viktigste;

Første måneden når du kjøper hus er stress. Første gang jeg kjøper hus, jeg vet ikke hva jeg skal gjøre. Du må lage balanse mellom mat og hus. Du må lage en plan. Du kan ikke bruke penger på tull. Du må lage plan mellom mat og hus. Jobbe, spare penger. Du må betale lånet. Du trenger ikke bilen, hvis jobben er i nærheten. Huset er viktig og mat. Nr. 1 er huset. Bilen kan vente, telefon kan vente, klær kan vente. Ventet i mange år, vi sparte, vi jobbet. Noen måneder, ja vi måtte spare til alt. Vi klarte det.

Familien hadde prioritert og spart, og det var tydelig at det til tider ikke hadde vært enkelt økonomisk å klare seg. Men, de hadde klart det og eide sitt eget rekkehus og overveide nå å kjøpe enebolig.

Flere familier fortalte at forståelsen, og kanskje interessen rundt egen økonomi hadde endret seg ved kjøp av bolig og den forpliktelsen det innebar å betjene et huslån;

Nå sitter vi nesten hver måned og lager budsjett for neste måned. Vi må klare oss selv, vi lærte å gjøre budsjett nå og vi finner ut hva til mat og bolig.

De fleste opplevde å få bedre økonomi etter kjøp av egen bolig, kanskje bortsett fra en familie som måtte kjøpe det meste av møbler de trengte når de flyttet inn i ny bolig. Samtidig er inntekten til denne familien relativt lav, og som de kaller det, livskravene høye. De har et barn som vokser og trenger nye klær og sko. Kona trenger også en bil for at hverdagen skal gå opp i forhold til tidsklemma. De opplever at det er dyrt å bosette seg;

Dårligere økonomi. Ikke på grunn av leiligheten. Når vi som flyktninger har bodd i landet i fem år, det som trengs i livet blir enda mer – hvordan sier man det... Vi trenger mange ting. Livskrav. Vi måtte kjøpe nye møbler. Jeg studerer på universitetet, inntekt fra lånekassen, en på introstønad, ikke så høy inntekt. Et barn som vokser. Vi blir mer integrert, kjøpt en bil. Snart må vi kjøpe en bil til.

En av familiene var opptatt av at startlånet skulle være en investering. På grunn av at boligprisene i deres kommune er relativt lave, fikk de kjøpt en enebolig med utleiedel for startlånet. Det har ført til at økonomien deres var god, selv om kona fortsatt var under utdanning, og familien bare hadde en inntekt;

Selvfølgelig bedre, faktisk når jeg søkte startlån, eller hjelp for å kjøpe hus, jeg var veldig opptatt av å investere de pengene faktisk, ikke bare kjøpe hus eller leilighet. Jeg tenke å investere. De spurte meg hvordan. Hvis jeg får 2,5 millioner, jeg må finne bolig med to etasjer, for å leie ut. Jeg var heldig som sagt og fikk kjøpt enebolig i to etasjer, med hybel nede på 66 kvadratmeter. Og jeg får penger for den.

En annen familie fikk lån på 3 millioner for å kjøpe bolig, men fordi moren i familien fortsatt var under utdanning, kjøpte de heller en leilighet til 800 000. Det gir dem en romsligere økonomi nå, men når hun er ferdig utdannet tenker de at de kan selge leiligheten og kjøpe en enebolig. Samme familie forteller at de tidligere leide en leilighet med to soverom for 6200 i måneden. Ved å kjøpe en leilighet, har de fått et soverom ekstra, mens kostnaden ved å kjøpe er kun 200 kroner mer i måneden.

En av familiene fortalte at de sendte månedlige bidrag til foreldre og familiemedlemmer i hjemlandet. Foreldrene begynte å bli gamle, og hadde ikke lenger inntekt fra eget arbeid, de var helt avhengige av sønnen i Norge. Sønnen hadde fast arbeid i Norge, og jobbet mye, så familien hadde råd til å sende penger hjem. Men, det kan tenkes at en vanskeligere stilt familie ofte kan stå i

dilemma med å sende penger til en trengende familie i hjemlandet, samtidig som man vet at det er utgifter som må dekkes her hjemme.

Flere forteller at de har blitt mer kjent med regler i Norge i forbindelse med kjøpet. De har lært mye i forbindelse med selve kjøpet, med å legge inn bud og skrive kontrakter. De har lært litt om å forsikre eiendelene sine, om boligforsikring. Rent praktisk er det også utfordringer som man møter på i forbindelse med kjøpet.

Masse sånn jobb. Det var soverom med veldig gammelt teppe. Kona kunne ikke sove med dette på grunn av jeg vet ikke, sånn allergi. Jeg har tatt det bort. Det var første gang for meg å være sånn nordmann.

Det var tydelig at han forbant det med å pusse opp bolig som typisk norsk. De andre informantene fortalte også om rom de har pusset opp, vegger de har malt og gulvbelegg de har lagt. De fortalte om hagearbeid og om å gjøre det pent rundt seg. De snakket med glede om at de kan møblere som de selv vil, og omgi seg med ting som betyr noe for dem;

Det blir veldig bra, det tar mye tid. Å være eier i Norge, det er mye jobb. Det er ikke lett å gjøre hagearbeid. Ja, kona liker hage og blomster, men vi har ikke erfaring fra hagearbeid. Lære seg selvfølgelig, men det tar tid.

Oppussing tar tid og krefter, og det koster økonomisk. Men informantene fremstod som stolte boligeiere som trivdes, mestret livet og hverdagen i egen bolig.

Det er status å eie selv, mange fra Eritrea som eier.

5.2.3 Naboer

Flere av informantene var opptatt av betydningen av å ha naboer. Naboer kan være tette eller distanserte, både fysisk og i relasjonell betydning. Informantene i denne studien hadde ulike erfaringer med sine naboer. Noen hadde positive erfaringer med naboer i Norge, mens andre hadde negative opplevelser. Et par av informantene fortalte om naboskapet de var vant med fra hjemlandet;

I Afrika – der er naboer det samme som familie. Du blir kjent første dag du kommer. Naboene kommer til deg med kaffe, mat. Tilbyr seg hjelp, forteller hvor butikker er.

Informanten syntes det var stusselig å komme til Norge, hvor alle satt bak sin egen dør. Han var vant til at man ble ønsket velkommen til nabolaget med mat og drikke, at naboer banket på døren. Naboer var ressurser som man snakket med og som delte praktisk kunnskap med nye innflyttere. Men, hans opplevelse var at det var lettere å bli kjent med nordmenn i Nord-Norge. De var mer åpne enn folk på Østlandet. Det var også lettere å bli kjent med nordmenn hvis man hadde barn. En annen informant hadde tilsvarende erfaring fra hjemlandet;

Vi er veldig åpne. I vår tradisjon og kultur du må være veldig snill med naboer. Må. Du kan ikke velge, du må være snill.

Nå har han en nabo som er veldig hyggelig, og som låner ut hageredskaper og viser ham hvordan han skal gjøre ting i hagen. Også kona hans har blitt venn med en hyggelig nabo. Men familien har en annen nabo som det er vanskeligere å forholde seg til;

Jeg har en nabo. Han liker ikke meg. Han liker ikke oss. Jeg vet ikke hvorfor, men han hilser ikke, men jeg hilser hver gang. Jeg skal være sånn med han. Hei, på en fin måte. Det gjør kona også, det tar tid med noen.

De har bestemt seg for å opprettholde hilsningen til denne naboen, selv om de ikke får noen reaksjon tilbake. De håper at en dag vil naboen hilse tilbake. En annen familie kom til Norge tett oppunder jul. En av de første dagene de var i Norge hadde det kommet to pensjonister og banket på døren deres;

Hei, vi hørte dere har kommet til Norge? Det var veldig hyggelig, vi trengte det, vi kjente ingen. Nytt land, masse snø, nesten en halv meter, ingen folk – det var jul og ingen på veien. Da vi ble kjent med dem, det var litt bedre, de inviterte oss. Det var veldig fint. Vi hadde dårlig plass, bare et rom og sengene i stua.

Det viste seg at pensjonistene fortsatte med å hjelpe dem, og at de hadde blitt en viktig ressurs for familien.

Flere informanter uttrykket ønsket om å treffe nordmenn, få norske venner og snakke norsk. Å bosette seg i nabolag hvor det var lett å komme i kontakt med nordmenn var viktig for mange. En familie hadde denne erfaringen;

Vi bor bare med utlendinger, vi får ikke venner, vi får ikke snakket norsk. Hvis vi bor her i fem år til, vi bare fortsetter på gammel måte. Ikke noe nytt, de samme

naboer, de snakker som oss ikke så bra. Vi kommer ikke videre. Det er ikke så bra for oss.

En annen familie, fortalte at de var opptatt med å studere og jobbe, og barna hadde aktiviteter de måtte følges til. I helgene dro familien ut sammen, så de hadde nærmest ikke tid til å bli kjent med naboene.

5.3 Hvordan kan eie av bolig bidra til bedre integrering av flyktningfamilier?

Fortellinger om tilhørighet, uavhengighet, likestilling, trygghet, stabilitet, barnas beste og ikke minst om drømmer ble formidlet under intervjuene. I denne studien vektlegges fire av disse temaene, som kan være med på å øke livskvaliteten og bedre integreringen for flyktningene.

5.3.1 Barna først.

Samtlige av informantene som hadde barn før de kom til Norge, fortalte at barna var årsaken til at de valgte å forlate hjemlandet. De ønsket en bedre fremtid for sine barn enn det de kunne tilby dem i hjemlandet. Det å kunne trygge barna ved å tilby dem gode oppvekstvilkår fremstod som essensielt. I Norge var det ikke så store forskjeller mellom fattig og rik som informantene var vant med, og det faktum at blant annet en renholdsarbeider har mulighet for å kjøpe egen bolig ble betraktet som unikt;

Veldig glad for barna våre at vi er i Norge. Vokste opp med store forskjeller mellom fattig og rike i hjemlandet. Veldig glad for barna mine. De har muligheter.

Noen av familiene hadde flyttet mye i forbindelse med reisen til Norge og de håpet at barna skulle slippe å flytte mer. I forbindelse med nytt boligkjøp, var de opptatt av at barna skulle kunne fortsette å gå i samme barnehage og skole, hvor vennskap allerede var etablert. Familien fortalte om en usikker og vanskelig tid for barna, hvor mye hadde skjedd i løpet av noen få år. Foreldrene var opptatt av å tilby barna trygghet, og at det ville medføre at barna ville bli flinkere på skolen;

Barna har flyttet mange ganger. Vi vil ha et hus her, vil ikke bytte venner. Vi har flyttet fra mange land og mange steder og mange språk. Kurdisk, engelsk, norsk. Vanskelig for barna. Skjedd i løpet av tre år. Vokst opp med mange språk. Kort tid, det var veldig vanskelig. De må føle seg trygge, da blir de flinkere.

Foreldrene fortalte at barna raskt ble gode i norsk, de lærte språk fort. Noen av de minste barna snakket allerede norsk bedre enn morsmålet sitt. De litt større barna, snakket ofte flere språk. I en familie snakket de 3-4 språk hjemme. En pappa fortalte at et av barna på fire år, ikke vil snakke norsk hjemme. Hun sa at hun snakket norsk i barnehagen, og at hun ville snakke kurdisk hjemme, fordi hun ville slappe av når hun kom hjem.

Foreldrene var opptatt av å hjelpe barna til en bedre fremtid, fordi de tenkte også at barna ville hjelpe dem når de ble gamle. Arv var et gjennomgående tema, de tenkte at barna ville arve boligen av sine foreldre når de døde;

Leiligheten er ikke til oss, den er til barna. De skal arve. Det sikrer kommende generasjoner. Vår tradisjon er når jeg har penger, jeg må kjøpe hus til barna før jeg dør.

Noen av informantene fortalte at hadde man god økonomi var det vanlig, ikke bare at barna skulle arve boligen til sine foreldre, men at foreldrene kjøpte bolig til barna sine.

5.3.2 Tilhørighet.

Flere av flyktningene fortalte at det var viktig for dem å bli oppfattet som «alle andre». Språket, kulturen og utseende (for eksempel at noen av kvinnene gikk med hijab i offentlig rom) gjorde at de følte seg annerledes og at det å få bekreftelse på at du var som andre, var viktig. Dette kom til uttrykk på forskjellige måter. En av informantene fortalte om følelsen han fikk når han hadde signert papirene på leiligheten i forbindelse med kjøpet;

Jeg føler meg glad, stolt. Jeg føler meg som en del av samfunnet. På samme linje som de norske som er født her. Jeg har leilighet, bil – det samme som de andre.

En annen fortalte om en lignende opplevelse i forhold til kjøp av bolig. Han hadde fått norsk statsborgerskap for to år siden. Men opplevelsen av å få tildelt startlån, kjøpe bolig for to måneder siden og dermed ha et stort boliglån, fremstod som en større begivenhet enn å bli norsk statsborger. Det å eie et boliglån gav ham en følelse av sterkere tilhørighet til nordmenn enn statsborgerskapet hadde gjort. Nå var han typisk norsk;

Nå har jeg blitt norsk. For to år siden ble jeg norsk, men for 2 måneder siden ble jeg typisk norsk, for nordmenn har masse gjeld og masse å betale tilbake da, det

gjør vi nå. Sterkere tilhørighet nå, vi har et lån, det gjør tilhørigheten enda sterkere nå.

Informantene følte at de møtte mer respekt og aksept i samfunnet når de fortalte at de eide sin egen bolig. De ble stolte når de kunne fortelle at selv om de hadde vært i landet i relativt kort tid, så var de boligeiere.

En familie fortalte at det å bidra økonomisk til fellesskapet, ved å betale skatter og avgifter til staten gjorde at de følte seg som alle andre. De var ikke lenger en familie som mottok penger fra det offentlige, men de var blitt en ressurssterk familie som bidro til fellesskapet. De var som alle andre, de eide boligen sin og de følte tilhørigheten som gode medborgere. Det var en god følelse å kjenne på;

Å eie, du er vanlig som alle. Min bakgrunn er flyktning. Å være bra medborger, ikke sant, hvis du eier du betaler skatt, du betaler eiendomsskatt, du betaler avgifter, du blir en del av folk, samfunnet. Det er bra, hvordan du kan forklare, å være vanlig som alle, det er veldig, veldig ålreit. Jeg eier, jeg føler meg som alle.

Nært knyttet til å betale skatt som alle andre og bidra til fellesskapet var det en familie som nevnte at man må ha respekt for landet man har kommet til.

Må respektere landet, kulturen, språket, religionen. Du må respektere landet. Eller ikke, da trenger du ikke være her. Landet passer på deg. Du fikk landet, skolen, passet, du må si takk for landet.

5.3.3 Uavhengighet

Det å kunne være selvstendige individer når man i lang tid har vært avhengig av andre fremstod som en befrielse for mange av informantene. De har vært avhengige av andre på mange områder, i forhold til språket, økonomien og boligen. I denne studien fortalte informantene om følelsen av å slippe å være avhengig av andre når man hadde kjøpt egen bolig. Man slapp utleiere som satt opp husleia, eller som sa opp husleiekontrakten som forårsaket at man måtte flytte igjen. Man slapp å måtte ha visninger mens man fortsatt bodde der. Man slapp å spørre om man kunne få male en vegg, eller om husleier kunne få fikset noe som hadde gått i stykker. Det var deilig å kunne bestemme i eget hus.

Når du leier kan du ikke gjøre noe, noe er veldig dårlig. Du kan ikke bestemme. Vi har ikke hatt strøm i boden i to år. Du kan ikke gjøre det hvis du leier. To år uten strøm i boden er vanskelig. Flytte – kanskje huseier snart kommer, kontrakten går ut i mars. Vi kan ikke få andre hus i dette området. Ikke bra for barna. Vi skal miste alt. Usikkert, du må flytte. De må vise fram huset. Når du eier, du er rolig, det er ditt hus og du kan bestemme selv. Du lage en plan, jeg flytter om to eller tre år. Planlegge.

De kvinnelige informantene var tydelig stolte av å kunne bidra til familiens økonomiske uavhengighet. De var stolte over å eie sin halvpart av boligen som familien hadde kjøpt. Uten deres arbeidsinnsats, enten som arbeidstagere eller som studenter og fremtidige arbeidstagere, ville ikke familien kunne fremstå som økonomisk uavhengige i dag. En av informantene forteller;

Vi damer fikk ikke lov å jobbe i hjemlandet vårt. Foreldrene var veldig strenge. Kjempes fint at vi får jobbe i Norge. Viktig at dama har egne penger. Jeg kan få det og det. Jeg snakker med søsteren min og hun sier: «Mannen din jobber, du kan bare sitte hjemme og kose deg, du trenger ikke jobbe». Jeg er samme som han. Jeg har egen konto. Livet ditt – nok økonomi. Dame er samme som mann. Dame og mann like sterke.

Uavhengighet med tanke på å ta egne valg knyttet til utdanning kom en av de andre kvinnelige informantene inn på. Hennes motivasjon for å bidra i arbeidslivet som sykepleier fremstår som høyere enn om hun skulle å ha fortsatt med jusstudier i Norge;

Jeg skal ta tre år på sykepleier, jeg håper å få jobb etterpå. Selv om jeg har en utdanning som jus, men jeg har ikke..., det var foreldrene mine som bestemte at jeg må studere jus. Men, nå jeg kan bestemme. Jus i Norge? Nei, nei det vil jeg ikke.

Denne informanten kunne nå bestemme over sitt eget yrkesvalg og gledet seg til å kunne arbeide som sykepleier når den tid kommer. Samtidig ville hun kunne bidra økonomisk med sin inntekt til felles beste for familien.

5.3.4 Drømmer om fremtiden.

Mange av familiene har veldig konkrete drømmer. En familie vil gjerne kjøpe enebolig med garasje. Barna har blitt større, og vil ikke lenger dele rom. En annen familie vil gjerne kjøpe en annen leilighet hvor barna kan ha trampoline og løpe inn og ut. Nå må foreldrene følge dem opp og ned tre etasjer for å komme ut. For en annen familie er et rekkehus eller enebolig med litt hage på ønskelisten, slik at kona kan ha blomster, men mest for at barna kan leke der. En av familiene håper de en dag kan kjøpe seg et hus i hjemlandet, slik at de kan være der på vinteren og i Norge på sommeren, akkurat slik nordmenn har hus i Spania.

En av informantene hadde en drøm om å eie egen bolig, en drøm som nå har gått i oppfyllelse.

Jeg tenkte dette det første året, det var en drøm egentlig å eie, veldig stort i livet.

Man føler noe i hjertet. Jeg eier den.

En av familiene svarte dette om det kun var de ressurssterke flyktingene som kjøpte egen bolig;

Vet du hva, her i Norge kjøper alle. Ikke bare de med høy utdanning. De som har lyst til å jobbe, de som driver med renhold, de som har lyst til å jobbe. De som ikke engang har fullført grunnskole, kjøper. De eier hus og bil, de som har lyst til å jobbe. Du må ha noe, du må ha en drøm og så må du gjøre noe.

Han syntes det var fantastisk at man hadde så mange muligheter i Norge. Selv om man «kun» hadde en renholdsjobb, kunne man ha råd til å kjøpe egen bolig. Det spilte liten rolle hvilken utdanning man hadde. Det viktigste mente han, var at man hadde en drøm og at man arbeidet hardt for å oppnå drømmen. Han mente at Norge er et samfunn med små klasseforskjeller og de som hadde drømmer for fremtiden hadde muligheter til å oppfylle drømmene sine, selv drømmen om å eie egen bolig.

6 Diskusjon og tolkning

Denne studien har sett på seks flyktningfamiliers erfaringer med å gå fra å leie til å eie egen bolig i et helsefremmende perspektiv. Noen av informantene i studien hadde blitt tildelt såkalt «Eie først» startlån fra Husbanken. Det betyr at familier med lav inntekt, og som er avhengig av økonomisk støtte fra NAV i perioder, kan få hjelp til å kjøpe bolig ved hjelp av startlån. Startlånet kan løpe avdragsfritt i inntil åtte år.

Informantene gav uttrykk for at de i all hovedsak hadde positive erfaringer med å eie egen bolig. Opplevelser knyttet til søknadsprosesser og innvilgelse av startlån var ulike. Noen erfarte å få svært god informasjon og veiledning fra kommunens side, andre opplevde mindre grad av dette. Denne studien viser imidlertid at det er et relativt stort behov for mer og bedre informasjon og assistanse om startlån. Samtlige familier syntes det var en lettelse å få startlån. Det gjorde at de på et tidlig tidspunkt i livet kunne etablere seg med egen bolig. Alternativet hadde vært å vente til de hadde spart opp nok egenkapital som ordinære banker krever. Familiene anslo at det ville tatt dem 3-10 år å oppnå målet om egenkapital.

Familiene gav uttrykk for at boligkjøpet førte til en motivasjonsendring knyttet til arbeid, både med tanke på å skaffe eller beholde arbeid. Flere hadde en positiv opplevelse når de betalte ned på boliglånet. De opplevde at boligen ble gradvis mer og mer deres. Informantene vektla tilhørigheten til det norske samfunnet de følte som boligeiere. De hadde bolig som alle andre, de hadde lån som alle andre og de bidro til fellesskapet i form av arbeid, og ved å betale skatter og avgifter. Men, den aller største drivkraften for foreldrene, var barna deres. Det å ha muligheten til å trygge barna, gi dem en stabil oppvekst i trygge rammer var avgjørende for informantene. Ved å kjøpe bolig, håpet informantene at de hadde sikret barna sine økonomisk for fremtiden.

6.1 Prosessen fram mot å eie egen bolig

6.1.1 Hvorfor velger flyktningfamilier å leie?

Familiene i denne studien kjente andre familier som ikke ville kjøpe bolig, fordi de kanskje hadde tenkt seg tilbake til hjemlandet når det lot seg gjøre. Dette bekreftes av Aasland og Søholt (2019) som viser til at innvandreres boligpreferanser vil være knyttet til deres egne antakelser om hvorvidt de tenker seg å bli «fastboende» eller returnere til opprinnelseslandet. De kan ha planer om å flytte

igjen etter en viss tid, og velger derfor å leie bolig for å beholde større fleksibilitet. Dette kan være medvirkende årsaker til at eierandeler også i den høyeste inntektsklassen er noe lavere for dem med innvandrerbakgrunn, enn blant norske innbyggere generelt (Normann, 2017). Fordi startlån er gunstig for barnefamilier, er det grunn til å tro at også denne gruppen hadde kjøpt bolig i påvente av en eventuell retur til opprinnelseslandet, hvis informasjon og assistanse om boligkjøp i større grad hadde nådd fram.

Det å eie bolig representerer også en viss økonomisk risiko og binding. Flyktninger som kommer til Norge, kan ha andre holdninger knyttet til det å kjøpe egen bolig, gjerne representert ved å låne penger. Studien viser at de som hadde informasjon om dette valgte startlånsordningen. Informantene i denne studien hadde valgt å kjøpe egen bolig, men det var noen av informantene som fortsatt sendte penger til foreldre og slektninger i hjemlandet. De fortalte at foreldrene begynte å bli gamle og hadde ingen inntektssikring, bortsett fra en sønn eller datter i Norge. En av de andre familiene så for seg pensjonisttilværelsen med veksel mellom bolig i hjemlandet og bolig i Norge, og ønsket kanskje å bygge et tilleggshjem i opphavslandet.

Politikken som vektlegger mulighet til å ivareta kulturell egenart, koplet med ideologien om individualisering og mangfold, tilsier variasjon på boligmarkedet innen og på tvers av etniske og sosiale grupper. Det innebærer mulighet og rett til å velge annerledes enn andre; både når det gjelder livsstil, hverdagsliv og for eksempel hvor mye eller hvordan en vil prioritere bolig. For eksempel kan noen gjøre økonomiske prioriteringer som svekker handlingsevnen med tanke på å sikre egen boligsituasjon. Slike prioriteringer kan være å bygge et tilleggshjem i opphavslandet, eller sende penger til gamle foreldre som ikke er utvandret (Søholt, 2005).

Det finnes mange søkere som ikke blir tildelt startlån, også blant flyktningfamilier. Det kan være ulike årsaker, blant annet at man er for dårlig i norsk eller ikke har utsikter til stabil inntekt enda. Også kommunenes rammer på startlånmidler fra Husbanken bidrar til at mange ikke får startlån, men blir bedt om å søke igjen til neste år. For andre kan ordinære banker være eneste mulighet. Det største hinderet for å kjøpe egen bolig er økonomisk. Ifølge informanter i denne studien og i Aasland og Søholts studie er krav om 15 % egenkapital uoppnåelig for mange, i hvert fall de første årene man bor i Norge (Aasland & Søholt, 2019).

I Norge er leie av bolig definert som å være en midlertidig boform (NOU 2011:15, 2011). Samtidig har flyktningfamilier i egenskap av å være vanskeligstilt på boligmarkedet rettigheter til boligbistand

og gjerne tilgang til kommunale boliger. Resultatene i en nederlandsk undersøkelse viser (Bolt & van Kempen, 2002) at det kan føre til at flyktninger i større grad enn andre blir boende i kommunale utleieboliger. Nielsen (2011) finner at det å ha bodd i leiebolig som barn er forbundet med høyere sannsynlighet for mottak av sosialhjelp, uføretrygd og egen boligleie som voksen.

6.1.2 Hvorfor velger flyktningfamilier å eie?

Informantene forteller nesten bare om fordeler med å eie egen bolig. Både økonomiske fordeler, med tanke på å være selvstendig og med tanke på å være sin egen herre. Det var tydelig at de gjorde seg noen nye erfaringer med å være huseiere i Norge. Noen erfaringer hadde man muligens sett for seg, andre ikke. De var relativt ferske huseiere som for eksempel ikke hadde møtt på store utfordringer i forhold til skader eller vedlikeholdsprosjekter på boligen. Det handler muligens også om alder og anledningen til endelig å skape sitt egen hjem, de var fulle av energi og pågangsmot.

Bolig er en forutsetning for god velferd. Visjonen for det boligsosiale arbeidet er at alle skal bo godt og trygt. Dette er viktig for at vi skal kunne stå i et utdanningsløp, danne familie, ha en stabil tilknytning til arbeidslivet og ta vare på helsen vår (Departementene, 2014). Boligen er også en ramme for et sosialt liv og gir en tilhørighet til et nærmiljø og lokalsamfunn (Departementene, 2014).

Eierlinja kan vanskeliggjøre nykommeres etablering i leiebolig. Til forskjell fra mange andre land preges leieboligmarkedet i Norge av eierboligmarkedet (L. Gulbrandsen & Nordvik, 2007). Det betyr at boligene som leies ut, i hovedsak leies ut av privatpersoner som kan trekke boligene ut og inn av markedet som de selv ønsker (Aasland & Søholt, 2019). Dette kan imidlertid skape en uforutsigbarhet og usikkerhet for flyktningfamilier som leier, spesielt i forhold til barnas tilknytning til hjem, barnehage, skole og venner. Familiene i studien påpekte at de ønsket å være uavhengige av utleiere som bestemte over dem, de ønsket en tryggere tilværelse for seg og sine barn, og ikke minst de ønsket å være selvstendige borgere. Flere av familiene hadde flyttet mye, og de ønsket at barna endelig skulle oppleve stabilitet. Hvis de skulle flytte igjen, så var det ut fra egne hensyn og ikke andres. Hlimi (2014) oppgir at positiv innstilling til boligeie må sees i sammenheng med en negativ holdning til offentlige utleieboliger og ekskluderende forhold ved boligmarkedet ellers.

Informantene i studien var opptatt av lønnsomheten ved å eie og motivasjonen for å bli selvhjulpen var en sterk drivkraft. En effekt av kjøpet som også ble poengtert, var at selvfølelsen økte og de følte en enorm stolthet over å eie sitt eget hjem. Man kan si at det å eie egen bolig gir en tilhørighet og

representerer verdighet og identitet. I tillegg kan det gi muligheter for å tenke langsiktig, man kan ikke kastes ut av en bolig man eier, så lenge man betaler for seg. Slik blir også trygghetsfølelsen ivaretatt.

I Norge har vi en aktiv eierlinje fra politisk side, understøttet av gjeldssubsidiering og målrettede tiltak som skal hjelpe folk med å kjøpe egen bolig, for eksempel ved Husbankens startlån. Selv om det å eie sitt eget hjem også kan ses på som et velferds mål i seg selv, ligger det ofte en antakelse til grunn om at eierskap har positive virkninger på andre velferdsutfall for familier som ellers ville leid bolig (Umblijs, von Simson & Mohn, 2019). Studien viser at familiene i relativt tidlig fase i Norge og mens de var knyttet til introduksjonsprogrammet, kunne sannsynliggjøre arbeidskapasitet og drivkraft for å skaffe egen bolig. Studien viser også at lånemulighetene kan sees som helsefremmende da det gir gode muligheter for utdanning og jobb, og ikke minst stabile oppvekstvilkår for barna. I så måte er det også en god integrering og fattigdomsbekjempende.

6.1.3 Introduksjonsprogram og språk

Informantene i studien var opptatt av at det var viktig å lære det norske språket. Selv jobbet de med å bli enda bedre, og de fremhevet at språkbeherskelse var nøkkelen til videreutdanning, arbeidsliv og en forutsigbar fremtid. For flyktninger er introduksjonsprogrammet den språkoppleringen som tilbys ved ankomst til Norge og en inngangsbillett for videre utdanning og jobb.

Et forskningsprosjekt har nylig sett på hvordan flyktninger opplever introduksjonsprogrammet (Tronstad, 2019). Resultatene av studien viser at flertallet av flyktningene er fornøyde både med språkoppleringen og den individuelle oppfølgingen de får i programmet og forberedelsen på deltakelse i norsk arbeids- og samfunnsliv. En tredjedel av de spurte mener imidlertid at de har begrenset mulighet til å selv påvirke programmet. Mellom kommunene i undersøkelsen er det imidlertid større variasjon i flyktningenes erfaringer, noe som bekreftes i denne studien, det er store variasjoner mellom kommunenes praksis i håndtering av bosetting av flyktninger. Tronstad (2019) viser at brukermedvirkning er det området hvor flyktningene er minst tilfredse. En tredjedel av de som svarte på undersøkelsen, mener at de har begrenset mulighet til å påvirke mål og innhold i programmet. Både Tronstads forskning og denne studien viser at det eksisterer et stort behov for informasjon og assistanse i forbindelse med selve forståelsen av kjøp av egen bolig og reglene rundt dette, og ikke minst hvordan man kan få det til i praksis.

6.1.4 NAV og integrering

En av familiene i denne studien hadde greid seg uten økonomisk hjelp fra NAV fra det øyeblikket de ble bosatt i kommunen. Husleien de hadde var relativt lav, og med to introduksjonsstønader hadde de vært selvforsørgende. Det NAV hadde bidratt med til denne familien var arbeidsrelatert betaling av bussertifikat til mannen, slik at han nå hadde fast jobb som bussjåfør.

En ny forskingsrapport (Seeberg, Aasen, Bell, Hyggen & Tolgensbakk, 2020) foreslår såkalt treffsikker bosetting av flyktninger, slik at bosetting i større grad matcher flyktingenes yrkeskompetanse og kommunenes behov for arbeidskraft, noe som innebærer et tettere samarbeid mellom NAV og IMDi, før bosetting av flyktninger. For å fremme integrering av flyktninger i det norske samfunnet er det viktig å tilrettelegge for at de kommer raskt i arbeid. Det gjøres blant annet ved at flyktninger bosettes i kommuner der det er behov for deres arbeidskompetanse. Manglende oversikt over kommunenes arbeidsmarked skaper utfordringer for Integrerings- og Mangfoldsdirektoratet og bosettingen kan bli tilfeldig (Seeberg et al., 2020). For samfunnet kreves det store økonomiske ressurser, og for flyktingene selv blir det krevende på alle måter, dersom de ikke blir selvforsørgende eller innlemmet i lokalmiljøet. Samtidig kan det være utfordrende å finne en kommune hvor det er behov for både kvinnens og mannens yrkeskompetanse, spesielt hvis familien i tillegg har helseutfordringer eller behov for tilrettelagt oppfølging. Seeberg et al. (2020) mener perspektivet blir for smalt om IMDi kun fokuserer på kompetanse og arbeidsmarked i bosettingsarbeidet. Menneskers liv har mange dimensjoner, og flere faktorer vil spille inn for flyktingenes trivsel, tilpasning og integrering på sikt, slik også denne studien viser.

De informantene som hadde vært avhengige av økonomiske suppleringer fra NAV gledet seg over, eller gledet seg til at de ikke skulle ha mer med NAV å gjøre. Noen følte det som å tigge når de måtte gå til NAV og be om penger, selv om de hadde krav på økonomisk støtte. Andre brukte uttrykk som at de gledet seg til å «bli ferdig» med NAV, eller at de var «heldige» som slapp å gå til NAV. Informantene ønsket å klare seg selv og det lå mye selvrespekt og stolthet i det.

Noen av informantene uttrykte også takknemlighet ovenfor enkelte av NAVs veiledere som hadde bistått dem på ulikt vis, ikke bare økonomisk, men også med betydelig veiledning. Dette viser at støtten var nødvendig og igjen at det er behov for informasjon og assistanse. I NAV har det pågått et forskningsprosjekt som heter «Helhetlig oppfølging av lavinntektsfamilier – HOLF». Tall fra studien (Malmberg-Heimonen et al., 2019) viser at blant lavinntektsfamilier i befolkningen har omkring 55

prosent av foreldrene minoritetsbakgrunn (Epland, 2018). Arbeidsløsheten blant innvandrere var i 2017 5,6 prosent mot 2,3 prosent i totalbefolkningen. Om lag 78 prosent av foreldrene som fikk oppfølging av familiekoordinator i NAVs HOLF² prosjekt var innvandrere. Noen av familiene hadde mottatt sosialhjelp i lang tid på grunn av språkproblemer, mangel på arbeid, vanskelig bosituasjon, helseproblemer eller manglende trygderettigheter. Familiekoordinatorerne i studien fortalte at innvandrerfamiliene ofte hadde vært i arbeid i sine opprinnelsesland og hadde en annen holdning til arbeid enn de norskfødte familiene. Minoritetsfamilienes situasjon var dominert av manglende formell kompetanse, norskkunnskaper og arbeidserfaring. Språkbarrierer og kommunikasjon ble trukket fram som særlig utfordrende, noe som også gjorde at familiekoordinatorerne gjerne trengte mer tid i hvert møte og at familiene noen ganger trengte hjelp til andre ting enn mange majoritetsfamilier (Malmberg-Heimonen et al., 2019).

Holdningen til arbeid, da med tanke på arbeidserfaring og formell kompetanse, frustrasjonen over ikke å få arbeid er gjenkjennbart fra noen av informantene i denne studien. Studien viser at ikke alle blir fulgt opp av NAV slik de har behov for, og at overgangen mellom introduksjonsprogram og arbeidsliv er krevende for flyktninger. Det synes viktig at NAV er tett på i denne fasen, og at samhandlingen og planleggingen mellom flyktningene selv, programrådgivere i kommunen og NAV er best mulig for å oppnå felles mål om arbeid og integrering. Det er viktig at det finnes et system for veiledning som fungerer og fanger opp behov, spesielt i den kritiske fasen som overganger mellom sektorer utgjør. Det gjør det derfor interessant å løfte dette som et større problem.

6.1.5 Startlån

Startlån er ofte den muligheten en flyktningfamilie har til å kjøpe egen bolig innen et rimelig tidsintervall. Alle informantene i studien uttrykte stor glede over å ha mottatt startlån, og fortalte ulike historier om prosessen fram til innvilgelse av startlån. En av familiene hadde mottatt et startlån som viste seg etter gjentatte kjøpsforsøk å være for lite. De måtte henvende seg til boligkontoret i kommunen, og fikk på den måten økt rammene i lånet. I kommuner hvor prisnivået på boliger er høyt kan rammene på startlån, basert på flyktningenes nåværende og framtidige inntekt, bli for marginale. Dermed vil det kunne bli slik at de boligene man har råd til som mottaker av startlån ligger i de mindre populære og mer belastede bydelene, eller at boligen er i generelt dårlig forfatning.

Et annet resultat av marginale startlån kan bli trangboddhet, som sammen med lav inntekt utgjør risikofaktorer for barnefattigdom. Tall fra SSB viser at 10,7 prosent av alle barn tilhørte en husholdning med vedvarende lavinntekt i 2017, mot 10,3 prosent året før. Barn med innvandringsbakgrunn er i flertall (Epland & Normann, 2019). SSBs definisjon på trangboddhet er at antall rom i boligen er mindre enn antall personer eller at antall kvadratmeter er mindre enn 25 per person (Statistisk sentralbyrå, 2020a). Trangboddhet kan også føre til negative helsekonsekvenser som økt spredning av sykdommer, økt stress og søvnproblemer. I tillegg kan det gå ut over barns utdanning i den forstand at det fører til manglende plass til å konsentrere seg om skolearbeid (Umblis et al., 2019). I denne studien led familien som ikke hadde kjøpt egen bolig enda, under trangboddhet.

I følge Hlimi (2014) vil det at innvandrere starter sin boligkarriere i Norge aldersmessig senere enn andre, ha en innvirkning på både hva som kan aksepteres som en første bolig, og hvor fort det er ønskelig å avansere i boligkarrieren. Det er et større tidspress med tanke på å fremskaffe en egnet bolig, da det er færre yrkesaktive år å bruke. Ved å starte boligkarrieren på et sent tidspunkt er gjerne familieetablering skjedd, samt at hensyn i forhold til egen alderdom må ivaretas. I min studie ser ikke det aldersmessige perspektivet ut til å spille noen rolle, da alle var småbarnsfamilier.

Flere av familiene hadde fått avslag på startlån flere ganger, selv om de hadde inntektsgivende arbeid. På et tidspunkt ble reglene for å få startlån endret, blant annet ble introduksjonslønn godkjent som fast inntekt. Dermed ble forutsetningene for å få lån endret til det bedre for mottaker av startlån, slik det står i veiviseren til Husbanken (§5-2); «Kravet til betjeningsevne er ikke til hinder for at renter på startlånet kan dekkes av økonomisk sosialhjelp i en overgangsperiode. Dette kan gjelde husstander som har et uutnyttet inntektspotensial, for eksempel familier som mottar introduksjonsstønad, og der kjøp av bolig vurderes som den beste løsning med hensyn til å sikre barna en stabil og god bolig raskt» (Husbanken, 2020b).

Regjeringen slår fast at alle barn skal bo trygt og godt (Departementene, 2014). Den endrede startlånspraksisen til Husbanken reflekterer dette perspektivet ved å sette barna først. Fra å tenke saksbehandling med vekt på kriterier, er det nå mulig å tenke på hva som er den beste løsningen – og hva som skal til. Man tar utgangspunkt i reelle utgifter barnefamiliene har og tar realistiske fremtidige inntekter med i beregningen for hva familien kan klare av boutgifter på sikt (Husbanken, 2020a). I samhandling med NAV kan det finnes muligheter for løsninger for barnefamilier som ikke tidligere fikk tilsagn på startlån.

Når mulighetsbildet er til stede ved å tildele startlån til flyktninger med grunnlag i en forventet fremtidig inntekt, kreves det et utstrakt samarbeid mellom ulike aktører i kommunen. For det første må det være en villighet fra kommunestyret å søke tilstrekkelige midler fra Husbanken til startlån. Videre bør det være et tett samarbeid mellom NAV som bærer av økonomisk sikkerhet, et boligkontor som kan bistå med søkeprosesser og kunnskap om kjøp og boligmarked.

For å sikre en helhetlig og effektiv offentlig innsats som er et av målene i det boligsosiale arbeidet, er trolig oppfølging et viktig element. Men også at det offentlige makter å samarbeide på tvers og evner å tenke innovativt. Blant informantene i denne studien var det to diametralt forskjellige opplevelser i hvilken grad man hadde fått hjelp og bistand i kjøpsprosessen. Den ene familien hadde fått all hjelp som tenkes kan fra det boligsosiale teamet i kommunen. Den andre familien, som også mente å ha fått hjelp, hadde fått alle gode råd fra kundene i butikken hvor familiefaren jobbet.

Selv om man ikke kan trekke en konklusjon om hvordan forholdene egentlig er, synes det sannsynlig at det er mye tilfeldigheter som spiller inn med hensyn til om man får oppfølging og støtte eller ikke. Den økonomiske fallhøyden for familier som kanskje er i ferd med å foreta sin største investering i livet, kan dessverre bli stor. En fersk studie tyder på at boligkjøp er en vanskelig prosess for mange. Forskerne tror at konflikter mellom kjøper og selger kommer av manglende informasjonsflyt fra selger til kjøper, i kombinasjon med manglende kunnskap om regelverket. Samt at er det åpen budgivning kort tid etter visning, man må bestemme seg fort. Alt dette tror man fører til et unødvendig høyt konfliktnivå (Schjøll & Thorjussen, 2019). Forskningen viser at boligkjøp er komplisert for folk flest, og man kan forestille seg hvor vanskelig det kan være hvis man ikke behersker språket fullt ut. Denne studien kan tyde på at informasjon og veiledning er ulik i kommunene. Oppfølging i forbindelse med tildeling av startlån kan være en god idé for å hindre unødvendige konflikter i framtiden.

Funn i studien tyder på at tett oppfølging og veiledning av flyktningfamilier basert på behov er viktig, helt fra de ankommer landet – til de er ferdig etablert i egen eid bolig. I denne prosessen er også brukermedvirkning særdeles sentralt, at familien er med og deltar i møter og eier sin egen prosess. Kommunene må ha kompetanse om boligsosialt arbeid og om individuelt arbeid i andres hjem. Dette innebærer at det er behov for en oppfølgingstjeneste som kan gi god opplysning, råd og veiledning, praktisk bistand og individuell oppfølging i bolig slik nasjonal strategi for boligsosialt arbeid skisserer (Departementene, 2014). Familiene i studien fremstod som relativt ressurssterke, men det var tydelig at de kunne ha hatt behov for mer veiledning i kjøpsprosessen. Mindre

ressurssterke kjøpere, ville kanskje møtt på større utfordringer, noe som dermed understreker behovet for veiledning.

I Husbankens veiviser for «Eie først» (Husbanken, 2020a) står det «videre må familien få nødvendig støtte og oppfølging underveis». Dette er et punkt for forbedring fra kommunens side, fordi flere informanter kun hadde fått den informasjonen og veiledningen de trengte fra personer i deres bekjentskapskrets. Også dette understreker behovet for tettere oppfølging.

6.2 Tolkning og diskusjon om hvilke opplevelser flyktningfamilier har hatt som boligeiere

Umblis et al. (2019) viser til at litteratur som tar for seg boligeierskap stort sett avdekker positiv sammenheng mellom det å eie bolig og velferdsutfall. Hovedsakelig er det fire utfall; utdanning, helse, økonomiske fordeler og arbeidsmarkedsutfall. Ifølge rapporten skyldes effekten ikke selve eierskapet, men andre mekanismer som bostabilitet eller nabolageffekter. Under kapittel 5 ble flyktningenes prosess fram mot egen bolig beskrevet. Nedenfor sees på hvordan dette kan vurderes og tolkes. Først sees på hvordan velferd kan forklares. Deretter vurderes og drøftes arbeidsmarkedsutfall, økonomiske fordeler, helse og utdanning og nabolageffekter.

6.2.1 Velferd

Sosiologen Else Øyen (1992), som har vært sentral innen internasjonal fattigdomsforskning, beskriver velferd for det første som uttrykk for noe som har å gjøre med det enkelte individs levekår og opplevelse av velvære, og med samfunnets forventninger om et visst levestandardnivå. Velferden knyttes her til de normer i samfunnet som definerer akseptable levekår og minimumsstandarder som den enkelte ikke bør falle under. For det andre benevnes ofte de tiltak som skal fremme velferd, som velferd, selv om en riktigere betegnelse ville ha vært velferdstiltak. Det gjelder både private og offentlige tiltak, samt de omfordelingsmekanismer som bidrar til å øke individuell velferd. For det tredje brukes velferd om en del av de strukturer i samfunnet som direkte og indirekte har å gjøre både med individuell og kollektiv velferd. Velferd antas for eksempel å kunne fremmes bedre i et samfunn som er preget av trygghet, rettferdighet, medinnflytelse og like muligheter for alle (Øyen, 1992). Et velferdstiltak i denne sammenheng er muligheten for startlån på et tidligere tidspunkt i

integreringsprosessen. Startlånet vil kunne fungere som en omfordelingsmekanisme som bidrar til å øke flyktningfamilienes velferd.

6.2.2 Arbeidsmarked utfall

En studie fra Danmark viser at boligeiere med boliglån har lavere sannsynlighet for ledighet og øker sannsynligheten for å få seg jobb i det lokale arbeidsmarkedet, og reduserer sannsynligheten for å få seg jobb utenfor det lokale arbeidsmarkedet (Munch, Rosholm & Svarer, 2006).

Som vist foran fremstod familiene i denne studien som høyt motiverte for arbeidslivet. Noen deltok allerede i arbeidslivet og jobbet fulltid, noen var i deltidsstillinger i kombinasjon med utdanning, mens flere fortsatt var under utdanning. Flere hevdet at muligheten for å få startlån og kjøpe egen bolig hadde bidratt til at de var høyt motiverte for å delta i arbeidsmarkedet.

Dette viser blant annet at kommuner som bosetter flyktninger bør være bevisst på den arbeidskraften, ressursen og motivasjonen flyktninger representerer for å bidra i lokalsamfunnet, noe som muligens hverken myndigheter eller næringslivet ser ut til å ha oppdaget i særlig stor grad. Dette støttes også av Aasland og Søholt (2019) som beskriver bevisste tiltak fra Distrikts-Norge fra lokale myndigheters og næringslivets side for å integrere innvandrere i arbeids- og boligmarked og lokalsamfunnet for å beholde etterspurt arbeidskraft og utvikle lokalsamfunnet. Det ansees generelt viktig for storsamfunnet og kommunene at voksne i flyktningfamilier så tidlig som mulig får inntektsgivende arbeid og betaler skatt til fellesskapet. Det er grunn til å tro at kommunen får økte skatteinntekter og reduserte sosialhjelpsutgifter. På denne måten kan velferdsstatens goder bestå.

Arbeid, utdanning, helse og bosted er de fire grunnpilarene i velferdspolitikken i tillegg til sosialforsikring som er den femte grunnpilaren i en velferdsstat (Bojer, 2011). Med sosialforsikring menes sikring av inntekt mot for eksempel arbeidsløshet, sykdom, uførhet og alderdom.

Arbeid er det viktigste virkemiddelet for å motvirke fattigdom, utjevne sosiale forskjeller og oppnå likestilling mellom menn og kvinner. Arbeid er også nøkkelen til sosial inkludering og integrering av innvandrere (Det kongelige helse- og omsorgsdepartement, 2012-2013). Barn som har innvandrerbakgrunn, er sterkt overrepresentert i lavinnteksgruppen. Mens kun 5,5 prosent av barn uten innvandrerbakgrunn tilhørte en husholdning med vedvarende lavinntekt i 2016, var denne andelen nesten syv ganger så stor for innvandrerbarn, 37,8 prosent (Epland, 2018). Denne studien

har vist at alle informantene har hatt en genuin interesse av å få seg jobb, klare seg selv og være selvforsørgende.

6.2.3 Økonomiske fordeler

De fleste familiene i studien ga uttrykk for at økonomien deres bedret seg etter kjøp av egen bolig. En av familiene hadde kjøpt bolig med utleiedel, og fikk inntekter fra denne. En annen familie hadde kjøpt en mindre og billigere leilighet enn rammen på startlånet, fordi de i noen år framover levde kun på én inntekt. Men hos flertallet lå årsaken til bedre økonomi i at familiene i studien hadde høye husleier på boligene de leide og var avhengige av økonomisk supplerings fra NAV. Tall fra Statistisk sentralbyrå (2018) viser at gjennomsnittlige bokostnader pr. år ved å eie inkludert renter og avdrag utgjorde kroner 67.422 i 2018. Ved å leie var tilsvarende bokostnader, altså husleie, kroner 76.823. Til sammenligning utgjorde bokostnadene, altså husleien, for den ene av familiene i denne studien som fortsatt leide bolig hele 198.000 pr. år. Boutgiftene er høye når du har liten inntekt.

Studien viser at familiene betraktet boligkjøpet som et springbrett til en dag å kunne for eksempel investere i en enebolig eller et rekkehus med hage. Startlånet gav dem en mulighet for en boligkarriere. En overvekt av studier finner at boligeie gir godt grunnlag for å bygge formue og økonomisk trygghet (Umblijs et al., 2019). Samtidig er det viktig å være oppmerksom på at negative effekter av boligeierskap også har blitt identifisert. Pollack, Griffin og Lynch (2010) fant at høyt boliglån for lavinntektshusholdninger kan føre til negative helseeffekter.

Flere av informantene hevdet at de syntes det var tilfredsstillende å betale ned på startlånet hver måned. Selv om det å betale renter og avdrag til banken muligens ikke er et lystbetont gjøremål, hadde de en positiv holdning fordi boligen for hver måned ble mer og mer deres. De fortalte om hvor utfordrende det hadde vært i starten å sitte med egne budsjetter og regne på hva inntektene skulle gå til. De lagde planer og prioriterte, bolig var førsteprioritet, så kom mat og andre nødvendigheter. Bil, telefon og klær ble sett på som luksus og var noe de måtte spare til.

6.2.4 Helse og utdanning

I følge Umblijs et al. (2019) ser boligens fysiske kvalitet ut til å påvirke særlig helse og barns utdanningsutfall. Renoveringer som forbedrer boligens fysiske kvalitet fører til bedre helse blant personer med allerede eksisterende helseproblemer, særlig luftveisproblemer.

En av informantene i denne studien fortalte at han startet livet i sitt nye hjem med å rive ut vegg-til-vegg teppe på soverommet fordi kona var allergisk. Informantene fortalte også at det var krevende å drive med oppussing og renovering, og at noen ikke hadde denne kunnskapen når man kjøpte bolig. Mange var avhengige av å få veiledning fra naboer eller bekjente. Også Næss viser til en statistisk sammenheng mellom dårlig boligstandard i oppveksten og senere dårlig helse (O. Næss, Claussen & Smith, 2007).

Å bo trangt har en negativ effekt på utdanning, særlig for eldre barn. Umblijs et al. (2019) viser til at boligeiere akkumulerer flere økonomiske ressurser, både gjennom boligverdi og ved at de sparer mer og at boligeiere investerer mer i boligen. Økt boligkvalitet fører til bedre hjemmemiljø.

I mange byer i Norge er det gjerne et klart skille i fordeling av levekårsproblemer, for eksempel et øst- vest skille. Fra Nederland viser Bolt og van Kempen (2002) at boligkvaliteter er en førende preferanse framfor boområde. Det kan bety at flyktningfamilier, som ikke har en lokalhistorisk bakgrunn, ikke er like opptatt av bydelen de bosetter seg i som lokalbefolkningen. De kan være mer opptatt av kvaliteten på boligen og at den tilfredsstillter deres krav i forhold til for eksempel størrelse, avstand til barnehager og skoler og at den ligger innenfor deres økonomiske rammer, noe kommunene og veiledere i NAV bør ta seg ad notam.

Preferansene som familiene beskriver i denne studien er i forhold til at barna skal slippe å bytte barnehage, skole og venner. Tolkningen av dette er at familiene først og fremst har vært opptatt av barnas beste.

6.2.5 Nabolagseffekter

Sosial inkludering i bomiljøet er en viktig trivselsfaktor. Flere av informantene i studien fortalte om naboer, familier eller enkeltpersoner de hadde blitt kjent med som ble ressurspersoner for dem, og noen ganger venner av familien. Naboskap var viktig for flere av informantene. I deres kultur var

naboer mer enn noen man tilfeldigvis bodde ved siden av. De hjalp hverandre, de kom og hilste på nye naboer med mat og drikke, de bistod med informasjon og ofte ble de regnet som en utvidet familie. Her i Norge var erfaringene ulike med hensyn til naboer. Noen var heldige og hadde hyggelige og hjelpsomme naboer, andre opplevde å ikke fått gjengjeldt en hilsen.

Umblis et al. (2019) sier at det samlet sett ser ut til at nabolag kan påvirke individers helse. Forholdet mellom nabolag og helse kan forklares ut fra mekanismer som at nabolag med høy kriminalitet og etniske spenninger fører til stress. Dette kan igjen forårsake psykiske og fysiske helseproblemer. Manglende tilgang til utearealer og rekreasjonsfasiliteter kan føre til en stillesittende livsstil. Dette kan føre til helseproblemer forbundet med å være overvektig. Trafikkstøy kan redusere mengden og kvaliteten på søvn, som igjen fører til dårlige helseutfall.

Noen av informantene uttrykte et ønske om å bosette seg slik at de kunne bli kjent med nordmenn og få norske venner. Finnvoll og Ugreninov (2018) har undersøkt sammenhengen med hvor flyktninger bodde, hvor mange med samme landbakgrunn de hadde i nærheten av seg og hvor mange besøk eller antall liggedøgn de hadde på en psykiatrisk institusjon. Studien viste at flyktninger som bodde i områder der det var flere andre med samme nasjonalitet, hadde bedre psykisk helse enn flyktninger som bodde uten egne landsmenn rundt seg (Finnvoll & Ugreninov, 2018). Det er viktig med sosiale nettverk og snakke morsmålet sitt, samtidig vil det å oppfordre til en ghettofisering nok ikke være noen god løsning. Det kan vurderes slik at flyktningene trenger nettverk med nordmenn i, for å lære seg norsk og norsk kultur.

Forskning viser at frivillige organisasjoner er viktige aktører både i folkehelse- og integreringsarbeidet. Frivillige organisasjoner har en fleksibilitet og arbeidsform som i mange tilfeller treffer andre mennesker og målgrupper enn offentlige myndigheter er i stand til. Nærkontakt med folk, aktivitet på ettermiddags- og kveldstid, og ikke minst engasjement og interesse fra likesinnede, er den frivillige sektorens styrke (Schou & Lynnebakke, 2017). Studien har ikke hatt søkelys på frivillig arbeid, men minst en av informantene jobbet som frivillig. Ofte ser man på flyktninger som dem som trenger frivillig assistanse, men de kan som andre ha godt utbytte av selv å jobbe som frivillige i tilhørighetsøyemed og sosialisering.

6.3 Tolkninger i forhold til drømmer om fremtiden

Samtlige informanter fortalte om drømmene og planene de hadde for fremtiden. S. Næss (2001) beskriver livskvalitet som følelsen eller opplevelsen av å ha det godt og av å ha en grunnstemning av glede. Det å drømme om det gode liv og om en god fremtid for barna sine, og ikke minst ane at mulighetene er tilgjengelige i fremtiden, vil trolig bidra til god livskvalitet. For foreldre flest er det godt å se at ens egne barn trives og har det bra. De fleste foreldre setter barna sine først. Nedenfor vurderes forholdet til barna, tilhørighet, uavhengighet og husdrømmer.

6.3.1 Barna først

Samtlige av informantene som hadde barn før de flyktet, hevdet at barna var årsaken til at de forlot hjemlandet. De ønsket å gi barna sine en bedre fremtid enn det de hadde mulighet for der. En avgjørende boligpreferanse for informantene i studien var beliggenhet i forhold til barnas behov. Informantene var opptatt av at deres nye bolig var i nærheten av barnehage og skole, at barna hadde venner i nærheten og at det var muligheter for lek i nabolaget. Dette er i samsvar med Bowes, Dar og Sim (2000) som viser at det er konkrete forhold ved barnevennlighet som er avgjørende for de generelt fleste barnefamiliers valg av bolig.

En kilde til informasjon om hva barn ønsker og tenker om sitt nærmiljø i Norge, er Forandringsfabrikken (FF). Forandringsfabrikken er en stiftelse og et kunnskapssenter (Forandringsfabrikken) som jobber for å forbedre skole og hjelpesystemene for barn, med utspring fra Redd Barna. De jobber ut fra ideen om at alle barn har viktig kunnskap om systemene de er i. Forandringsfabrikken henter inn kunnskap fra mange barn i undersøkelser, dette oppsummeres som kunnskap fra barn (Forandringsfabrikken). Blant annet sier barna fra Forandringsfabrikken at de vil bo trygt i et hyggelig nabolag med snille og trygge mennesker hvor de kan leke. Hvis hjemmet og omgivelsene oppleves som utrygt, har man ikke noe sted å slappe av. Konsekvensene er at man trekker ut i gaten. Studien til Bowes et al. (2000) blant pakistanske innvandrere viste til at foreldre i noen tilfeller kjøpte dyrere bolig enn de egentlig hadde råd til, for å bo i et bedre område. Foreldrene var redde for negativ påvirkning på egne barn, at andre barn gikk gatelangs og gjorde ugagn, slik som var tilfelle i noen av de mer utsatte områdene. Dette er til dels sammenfallende med det barna i Forandringsfabrikken sier, men det er kanskje først og fremst opplevelsen av et utrygt hjem, som kan være den utløsende faktor til at barn trekker ut i gatene.

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratets oppvekstrapport fra 2017 (Fløtten, 2017) viser at andelen barn i lavinntektsfamilier øker. Tall fra Statistisk sentralbyrå viste at 10 prosent, eller 98 000 barn, opplevde vedvarende lavinntekt i 2013-2015. Andelen har økt kontinuerlig siden 2000 (Epland & Kirkeberg, 2017). Lavinntektsrisikoen er særlig stor for barn med bakgrunn fra Afghanistan, Eritrea og Irak. Disse har fem til seks ganger så stor sannsynlighet for å være i risikogruppen, mens barn fra Somalia har nesten åtte ganger så stor (Statistikkbanken til Statistisk sentralbyrå, tabell 09572) sannsynlighet å være i lavinntektsrisikogruppen som barn generelt (Fløtten, 2017).

Nasjonal strategi for boligsosialt arbeid slår fast at boligen og nærområdet har stor betydning for oppveksten til barn og unge, noe som også intervjuene med familiene viser. Regjeringen vil forsterke innsatsen overfor barnefamilier og unge som ikke bor bra. Dette er viktig for barna her og nå, og for å forhindre at dårlige levekår går i arv (Departementene, 2014).

6.3.2 Tilhørighet og stabilitet

Tilknytning til samfunnet måles som regel etter levekår og grad av deltakelse på ulike samfunnsområder. Men tilknytning til samfunnet har også en følelsesmessig side. Denne dimensjonen berører hvem man selv mener at man er, hvordan man vil uttrykke det og i hvilken grad man blir anerkjent og respektert av samfunnet og menneskene rundt (Justis- og beredskapsdepartementet, 2015-2016).

Informantene i studien fortalte om opplevelser knyttet til respons på boligkjøp. Når de hadde snakket med nordmenn spesielt, opplevde de å få større respekt når de fortalte at de eide sin egen bolig. De fikk høre utsagn som at de var kommet langt på kort tid. Dette bekrefter Aasland og Søholt (2019) når de sier at kjøp av bolig gir også et signal om at man tenker å bli boende på stedet. Flere informanter, både flyktninger og arbeidsinnvandrere, kunne fortelle at de ble sett på en annen og mer positiv måte etter at de hadde kjøpt egen bolig. Lokalbefolkningen oppfatter dette som et tegn på at innvandrerne har langsiktige planer, fordi man binder seg til stedet på en annen måte når man tar opp et lån og kjøper hus der. Man kjøper seg altså ikke bare et sted å bo, men også tillit hos lokalbefolkningen, noe som kan være et viktig skritt i integreringsprosessen. (Aasland & Søholt, 2019).

En av informantene fortalte om dette å være typisk norsk. Det var typisk norsk å ha boliglån, så for ham var det å ha egen bolig og boliglån et nesten sterkere signal om tilhørighet enn det hadde vært å

få norsk statsborgerskap. Hlimi (2014) skriver i sin studie at det å kjøpe bolig gir en opplevelse av mestring, og en positiv symbolsk kapital ved at man passer inn i og opplever å bli godtatt i bomiljøet. Kulturell kapital er gyldig i en konkret gruppe, og når kulturell kapital er felles for en gruppe øker det muligheter for samarbeid og samhold. På denne måten er kulturell kapital forsterkende for en gruppetilhørighet (Robison, Schmid & Siles, 2002).

Studien viser at stabilitet og trygghet var viktig for informantene, spesielt fordi flere av familiene hadde erfaringer med det motsatte, og lengtet etter en trygg og stabil tilværelse. (Aarland & Reid, 2018) fant at boligeierskap reduserer antall flyttinger betydelig.

6.3.3 Uavhengighet.

Alle familiene i studien fortalte om deres opplevelse av og fordelene ved å være uavhengige eiere, og ikke være avhengig av en utleier, eller usikkerheten om hvor lenge man fikk lov til å leie. Et spesielt perspektiv innenfor temaet uavhengighet er også kvinnenens stilling. Noen av de kvinnelige informantene fremhevet viktigheten av å være økonomisk selvstendig, komme seg ut i arbeidslivet og tjene egne penger for på den måten å bidra til familiens økonomi. Det er i samsvar med hva informantene i studien til Orupabo (2011) mente, at kvinner kommer seg ut i samfunnet enten gjennom arbeid eller utdanning, er også viktig i forhold til det sosiale og kulturelle. Å bli kjent med nordmenn, kulturen, samt å lære seg språket, vektlegges som viktig for å kunne ta del i samfunnslivet på lik linje med nordmenn. Gjennom utdanning og arbeid kan man unnsnippe fattigdom (Orupabo, 2011). Samtidig hadde flere av informantene en bevisst tilnærming til egen uavhengighet ved å kunne stå på egne ben og være økonomisk uavhengig av sin ektefelle. De ønsket de samme mulighetene som deres ektefeller hadde i Norge, spesielt i forhold til utdanning og arbeid.

Etablerte kjønnsroller hvor det vurderes som naturlig at kvinner er hjemme med barn og har ansvar for husarbeid, blir i noen tilfeller beskrevet som en utfordring som kan gjøre det vanskelig å motivere familiene til at mødre skal kvalifisere seg til arbeidslivet (Malmberg-Heimonen et al., 2019). Å være mor og hustru beskrives som en sentral del av mange kvinners identitet, og for noen kan det være en omstillingsprosess å skulle se seg selv som arbeidssøker (Rugkåsa, 2009). Det man kan se av dette er at det å eie bolig også betyr mye i et likestillingsperspektiv.

6.3.4 Husdrømmer

Planene og drømmene til informantene var veldig konkrete når de snakket om fremtiden. Det handlet om å kjøpe enebolig eller rekkehus med hage, slik at barna kunne leke ute uten at foreldrene måtte følge dem. De ville ha trampoliner og hager med blomster. Noen ønsket seg større plass, slik at barna kunne få egne soverom, noen ønsket seg en garasje til bilen. En familie ønsket å bo i hjemlandet i vinterhalvåret når de ble pensjonister.

Flyktningene i studien framstod som ressurssterke mennesker som hadde nådd langt i forhold til drømmene sine. Men, uten velferdssystemet, mottakssystemet for flyktninger, introduksjonsprogrammet, startlån og så videre var de trolig ikke kommet så langt så raskt.

Det er ikke alltid man får gjennomført alle drømmer, men opplevelsen er at flyktningene i denne studien hadde nådd mange av drømmene sine. Egen bolig for familiene hadde ikke vært en virkelighet uten startlån som de har benyttet seg av. Alle familiene mente det hadde tatt dem lang tid å få denne muligheten ved hjelp av ordinære banklån. Husdrømmer handler ikke bare om hva de ønsket seg, men hvordan de har realisert det. Integreringsmessig har boligkjøpene bidratt stort.

Informasjon om mulighetene for startlån og egen bolig er sentralt i denne studien. Insitamentene holder håpet oppe. Drømmer er en viktig drivkraft i alles liv. Studien viser at flyktningene har hatt noe å holde fast i.

6.4 Metoderefleksjon

I et felt der kvantitativ forskning dominerer er det av stor betydning å få kunnskap om flyktnings opplevelser av «levd liv». Fordi det er lettere for disse informantene å snakke, enn å lese og skrive og svare på spørreskjema, ble det valgt et kvalitativt studiedesign.

De voksne i familiene som kommer til Norge befinner seg i arbeidsfør alder (opptil ca. 50 år), det var derfor ikke noe poeng å ha stor spredning i alder. Derimot har jeg forsøkt å ha spredning i forhold til opphavsland og kultur, for på den måten å dekke en kulturell bredde i studien.

Før oppstarten av intervjuene vurderte jeg behovet for å bruke tolk. Jeg tok en beslutning om å gjennomføre alle intervjuene uten bruk av tolk. Dette har både vært en fordel og en ulempe. Fordelen

er at samtalene flyter friere, man slipper å vente på at spørsmål og svar skal bli oversatt. En tolk kan for noen muligens bidra til at man ikke tør å være så åpenhertig som jeg har opplevd de fleste informantene mine å være. Det kan dessuten være vanskelig å avgjøre kvaliteten på tolketjenesten, noe som kan føre til et informasjonsgap (Proba samfunnsanalyse, 2019).

Ulempen er at språket blir enkelt. Informantene var ikke så gode i norsk til at nyansene var enkle å forklare og jeg kan ha gått glipp av informasjon. Noen ganger oversatte barna for foreldrene, her kan barna ha misforstått og tolket feil. Jeg mener likevel studien har vært bedre tjent ved å ikke bruke tolk, fordi det ofte blir veldig «teknisk». Jeg opplevde å få rike svar og intervju situasjonen bar preg av en god samtale hvor jeg fikk lov til å ta del i deres virkelighet. Likevel er det åpenbart, hadde informantene snakket flytende norsk, eller jeg snakket deres språk flytende, ville svarene og dataene blitt mer utfyllende.

Informantene i studien har vært en selektert gruppe, som stort sett var fornøyd med å kjøpe egen bolig. Hadde man forespurt andre flyktningfamilier som ikke var fornøyd med boligkjøp, kunne de kanskje takket nei til å delta i studien.

Studien kunne også ha rommet flere informanter, slik at man innhentet en enda større bredde av kunnskap fra flyktningfamilier. Det kan også være at funnene hadde blitt annerledes om man hadde rekruttert fra andre deler av landet, hvor presset på boliger ikke har vært så stort som på det sentrale Østlandet. Det hadde også vært interessant å få flere barn over 12 år fra flyktningfamilier til å delta i studien.

Jeg kunne også ha intervjuet familier som hadde valgt å ikke eie, eller de som både hadde kjøpt og solgt. Begge alternativene ville ha gitt flere svar og mer data. Men, ut fra problemstillingen og det jeg har hatt mål om å undersøke, er studien basert på familier som har gått fra å leie til å eie.

Med seks intervjuer kan jeg ikke si at jeg har oppnådd et metningspunkt i studien. Flere intervjuer ville ha tilført oppgaven ny informasjon (Kvale et al., 2015). Jeg antar at dette skyldes at informantene tilhørte ulike kulturer med svært forskjellig bakgrunn og at et større mangfold ville tilført mer informasjon. Selv om ikke et metningspunkt ble oppnådd i studien anser jeg funnene for verdifulle. Til tross for enkelte svakheter ved studien, bidrar funnene til utfylling av annen forskning og til å løfte opp perspektiver sett fra flyktnings ståsted. Men, man kan ikke generalisere funnene på grunn av få informanter og fordi informantene ikke utgjør et tilfeldig utvalg. Leseren selv kan

vurdere overførbarheten av denne studien til egen kommunes mulige prosjekt ved nøye å gjennomgå studiens innhold og beskrivelser (Lincoln & Guba, 1985).

Ut fra ressursene som ligger til grunn for masteroppgaven, og formålet med den, trekker studien fram noen viktige funn som kan forskes på videre. Studiens relevans er det opptil leseren å vurdere, ut ifra eget ståsted.

7 Veien videre

7.1 Implikasjoner for praksis

Det viktigste funnet i studien ser ut til å være behovet for informasjon, assistanse og tett oppfølging i prosessen i overgangen mellom leiet og eiet bolig. Selv om mange har tilegnet seg betydelige norskkunnskaper i løpet av introduksjonsprogrammet, gjelder det nødvendigvis ikke alle, eller at man ikke har tilegnet seg faguttrykk, slik man nødvendigvis må, for å forstå kjøpsprosessen av egen bolig.

Samfunnsfag er en viktig del av introduksjonsprogrammet, pr dags dato skal det inngå 50 timer samfunnsfag i løpet av de to årene flyktingene deltar i programmet (Introduksjonsloven, 2003). Det er selvsagt mye som skal inngå i disse 50 timene, men informantene i denne studien fikk ingen praktisk informasjon om hvordan tilegne seg bolig. Det bør diskuteres om en mer systematisk opplæring i mulighetsbildet rundt å tilegne seg egen bolig bør inngå som en obligatorisk del av introduksjonsprogrammet. Informantene beskrev en relativt tilfeldig informasjonsutveksling i forhold til kunnskap om muligheter for startlån. Noen av informantene foreslo at det burde lages kurs for flyktinger som omhandlet kjøp og salg av bolig. Et slikt forslag kan bety en tryggere prosess både for en boligsosial avdeling i kommunen, for NAV og ikke minst for flyktingene selv.

Et kunnskapssenter kan utvikles for eksempel i regi av boligsosial avdeling i kommuner som tilbyr startlån. I sammenheng med tildeling av startlån må låntager for eksempel delta på boligkjøperkurs. Man må sikre at folk har forstått hva det innebærer å kjøpe bolig. I mange tilfeller vil ikke bare flyktningsfamilier ha behov for denne type kurs, men også førstegangskjøpere, tidligere rusmisbrukere eller andre behovsprøvde.

I nasjonal strategi for boligsosialt arbeid (Departementene, 2014) står det at nytenkning og sektorovergrepene tiltak kan gi løsninger som har vært vanskelige å få til innenfor etablerte forvaltningsstrukturer (s. 26). Det tas videre til orde for at det bør utvikles nye bolig- og tjenestemodeller i lys av slike prinsipper i samspill med dem det gjelder.

Nettopp en slik tjenestemodell vil denne type kurs være. En slik satsing krever tverrsektoriell tekning hvor involverte parter i kommunen som NAV, flyktningetjeneste og boligsosial avdeling i samspill med brukerne, utvikler kunnskapssenter og informasjonskanaler. Medvirkning og myndiggjøring er en viktig faktor hvor brukere blir involvert som likeverdige partnere. Frivillige kan være sentrale aktører, mennesker med bakgrunn fra håndverksyrker, boligmegling og økonomi. Et kunnskapssenter vil også kunne fungere som en arena for integrering, hvor man har muligheter til å treffe mennesker i samme situasjon. Strengt talt vil denne type kurs være aktuelt for de fleste førstegangskjøpere, uavhengig om man har fått tildelt startlån fra Husbanken eller ordinært lån fra banken. Dette er helt på linje med hva regjeringen sier i sin boligstrategi: Fremover vil regjeringen prioritere tiltak for økt trygghet i bolighandelen, blant annet gjennom å bedre informasjonsgrunnlaget (Departementene, 2018).

Et moment i denne sammenheng er også om dem som har informasjonsoppgaver i stat og kommune kjenner godt nok til ordningen med startlån. Det er viktig at det ikke oppstår informasjonsgap. Det må ikke bli tilfeldig hvem som søker startlån og ikke. En type kunnskapssenter som beskrevet ovenfor vil kunne bidra til å sikre at statlige og kommunalt ansatte tilegner seg kunnskapen de behøver for å gi nødvendig informasjon videre, eller i det minste vet hvor man kan henvende seg for å få informasjon. For storsamfunnet og den enkelte flyktningfamilie kan det utgjøre en stor forskjell om flere fikk mulighet på et tidligere tidspunkt å kjøpe sin egen bolig og dermed kunne ha større mulighet for å påvirke egen økonomi og livskvalitet.

I rapporten «Helhetlige tiltak mot barnefattigdom» (Fløtten, 2014) konkluderes det med at det er vanskelig å peke ut et bestemt tiltaksdesign som særskilt vellykket, men at det er noen momenter som peker seg ut som særlig relevante å diskutere når man skal utvikle helhetlige tiltak i Norge. Disse er blant annet tett oppfølging, myndiggjøring, kompetanse og egnethet blant ansatte eller frivillige, lokale eller nasjonale satsinger, koordinering og samarbeid på tjenestesiden, fokus på individet vs. fokusering på struktur og at det er helheten snarere en enkeltdelene som gir effekt.

7.2 Videre forskning

I rapporten «Folkehelse- og integreringspolitikken bidrag til å fremme sosial deltagelse og livskvalitet» (Schou & Lynnebakke, 2017, s. 12), identifiserer forfatterne kunnskapshull i bruk av virkemidler i blant annet tiltak mot barnefattigdom, «Når det gjelder barnefattigdom er det av særlig interesse å undersøke om kommuner ikke bare introduserer kompensasjonsordninger for barnefattigdom, men også tar tak i bakenforliggende forhold som skaper og opprettholder slik fattigdom». Som det er slått fast tidligere i denne studien forhindrer boligeie at fattigdom går i arv, og er i særdeleshet et tiltak mot barnefattigdom. Derfor er det av interesse at videre forskning ser nærmere på flyktningfamilier som blir værende i leiemarkedet kontra familier som har kjøpt egen bolig.

Det ville også ha vært interessant og gjennomført longitudinelle studier om fem – ti år med familiene i denne studien for å se hvordan kjøp av bolig har vært med på å påvirke deres liv, sett i et helsefremmende perspektiv.

I Folkehelsemeldingen (Det kongelige helse- og omsorgsdepartement, 2012-2013) står det at arbeid er det viktigste virkemiddelet for å motvirke fattigdom, utjevne sosiale forskjeller og oppnå likestilling mellom menn og kvinner. Arbeid er også nøkkelen til sosial inkludering og integrering av innvandrere. I den sammenheng kan videre forskning på boligeie i likestillingens navn være en interessant tilnærming.

8 Konklusjon

Denne studien har vist at regjeringens boligsosiale politikk, med hovedformål om at alle skal ha mulighet til å skaffe seg og beholde bolig, i stor grad virker. For de enkelte flyktningfamiliene i denne studien var mulighet for kjøp av egen bolig av stor betydning, ikke minst av hensyn til barnas framtid, men kjøpet bidro også til høy motivasjon for arbeid, både for kvinner og menn.

Det som også denne studien har vist, er at informasjonen flyktningfamiliene har fått om mulighetene for boligsosiale virkemidler, eller informasjon om hvordan man går fram for å kjøpe bolig, har vært varierende. Det tyder dessverre på at oppfølgingstjenestene fungerer ulikt ute i kommunene og at det dermed blir tilfeldig hvem som får hvilke tjenester. Brukerne er prisgitt de ulike kommunenes satsing i oppfølgingsarbeidet, og kan miste muligheten for raskere økonomisk integrering. På sikt går dette ikke bare ut over familienes livskvalitet, men også sosialbudsjettet i den enkelte kommune. Samordnet kunnskap og oppfølging i forhold til boligkjøpere, og spesielt grupper som ikke har like enkelt tilgang på informasjon bør være en prioritert oppgave.

9 Referanser

- Aarland, K. & Reid, C. K. (2018). *Homeownership and residential stability: does tenure really make a difference?* International Journal of Housing Policy, 19(2), 165-191.
<https://doi.org/10.1080/19491247.2017.1397927>
- Aasland, A. & Søyholt, S. (2019). *Boforhold og boligtilfredshet blant innvandrere i Distrikts-Norge*, 2(02/2019), 112-130. <https://doi.org/https://doi.org/10.18261/issn.2535-5988-2019-02-06>
- Askheim, O. P., Starrin, B. & Heyerdahl, C. H. (2007). *Empowerment : i teori og praksis*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Astrup, K. C., Monkerud, L. C. & Aarland, K. (2019). *Kommunenes startlånspraksis – analyser av praksisinnretning og tildelingsprofil basert på Startlånsundersøkelsen*.
- Barne- og familiedepartementet. (2012-2013). *En helhetlig integreringspolitikk* (Meld. St. 6). Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld-st-6-20122013/id705945/?ch=1>
- Bojer, H. (2011). *Prinsipielt om boligpolitikk: Bolig, velferdsstat og rettferdig fordeling*. Hentet fra https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/krd/vedlegg/boby/rapporter/prinsipielt_om_boligpolitikk.pdf
- Bolt, G. & van Kempen, R. (2002). *Moving Up or Moving Down? Housing Careers of Turks and Moroccans in Utrecht, the Netherlands*. Housing Studies, 17(3), 401-422.
<https://doi.org/10.1080/02673030220134926>
- Bowes, A., Dar, N. & Sim, D. (2000). *Citizenship, Housing and Minority Ethnic Groups: An approach to multiculturalism*. Housing, Theory and Society, 17(2), 83-95.
<https://doi.org/10.1080/140360900457759>
- Brochmann, G. (2014, 13.07.2020). *Integrering*. A. Tjora (Red.), *Store norske leksikon*. Hentet 10.08.2020 fra https://snl.no/integrering#-Integrasjon_i_sosiologisk_teori
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development : experiments by nature and design*. Cambridge, Mass: Harvard University Press.
- Departementene. (2014). *Bolig for velferd. Nasjonal strategi for boligsosialt arbeid (2014 - 2020)*. Hentet fra https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kmd/boby/nasjonal_strategi_boligsosialt_arbeid.pdf
- Departementene. (2018). *Fornytt strategi for boligmarkedet* Hentet fra https://www.regjeringen.no/contentassets/3737467ab7a74611a27dabdded23e9e2/fornytt_strategi_boligmarkedet.pdf
- Det kongelige helse- og omsorgsdepartement. (2012-2013). *Folkehelsemeldingen. God helse - felles ansvar* (Meld. St. 34). Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/ce1343f7c56f4e74ab2f631885f9e22e/no/pdfs/stm201220130034000dddpdfs.pdf>
- Dooris, M. (2009). *Holistic and sustainable health improvement: the contribution of the settings-based approach to health promotion*. I (bd. 129, s. 29-36): *Perspectives in Public Health*.
- Enes, A. W. (2019). *Hvordan måle integrering?* (Proba samfunnsanalyse rapport 2019-3). Hentet fra <https://proba.no/app/uploads/sites/4/rapport-2019-3-hvordan-male-integrering.pdf>
- Epland, J. (2018). *Flere barn i husholdninger med vedvarende lavinntekt*. Hentet fra <https://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/artikler-og-publikasjoner/flere-barn-i-husholdninger-med-vedvarende-lavinntekt>

- Epland, J. & Kirkeberg, M. I. (2017). *Ett av ti barn tilhører en husholdning med vedvarende lavinntekt*. Hentet fra <https://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/artikler-og-publikasjoner/ett-av-ti-barn-tilhorer-en-husholdning-med-vedvarende-lavinntekt>
- Epland, J. & Normann, T. M. (2019). *Flere barn med vedvarende lave husholdningsinntekter*. (18.08.2019 utg.): Statistisk sentralbyrå. Hentet fra <https://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/artikler-og-publikasjoner/flere-barn-med-vedvarende-lave-husholdningsinntekter>
- Eurostat. (2019). *Distribution of population by tenure status*. Hentet 06.08.2020 fra https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_lvho02&lang=en
- Fauli, A. A., Johannessen, H. J., Jonassen, M. B., Morsund, K. & Salberg, M. (2007). *Lokale møteplasser : ulike modeller for ulike behov*. Hentet fra <https://www.duo.uio.no/handle/10852/24434>
- Finnvold, J. E. & Ugreninov, E. (2018). *Refugees' admission to mental health institutions in Norway: Is there an ethnic density effect?* *Social Science & Medicine*, 209, 43-50. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2018.05.029>
- Flyktinghjelpen. (2020). *70,8 millioner på flukt*. Hentet fra <https://www.flyktinghjelpen.no/shorthand/fr/70.8-millioner-paa-flukt/index.html>
- Fløtten, T. (2014). *Helhetlige tiltak mot barnefattigdom : en kunnskapsoppsummering*. Oslo: Fafo.
- Fløtten, T. (2017). Den norske modellen i et oppvekstperspektiv. Hentet fra <https://bufdir.no/Familie/Okte-forskjeller-gjør-det-noe-Oppvekstrapporten-2017/Den-norske-modellen-i-et-oppvekstperspektiv/>
- FN- Sambandet. (1989). Barnekonvensjonen. Hentet 21.07.20 fra <https://www.fn.no/om-fn/avtaler/Menneskerettigheter/Barnekonvensjonen>
- FN-Sambandet. (2020, 14.07.2020). Flyktninger. Hentet fra <https://www.fn.no/tema/flyktninger>
- Forandringsfabrikken. Kunnskap fra barn forandrer Norge. Hentet 16.08.2020 fra <https://forandringsfabrikken.no/om-ff?fbclid=IwAR2rUSrv8oyKQzYwkE3SiYxIK1pHh8cugwyZPsyXKm-qmWl1NzJXCIL3gOU#>
- Fugelli, P. & Ingstad, B. (2014). *Helse på norsk : god helse slik folk ser det* (2. utg. utg.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Gulbrandsen, L. & Nordvik, V. (2007). *Tilbudet av leide boliger*. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Gulbrandsen, L. M. (2006). *Oppvekst og psykologisk utvikling*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Helse- og omsorgsdepartementet. (2014-2015). *Folkehelsemeldingen - Mestring og muligheter* (Meld. St. nr. 19). Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-19-2014-2015/id2402807/>
- Helsedirektoratet. (2010). *Folkehelsearbeidet – veien til god helse for alle*. Helsedirektoratet.
- Hernes, V., Tronstad, K., Arendt, J. N. & Joona, P. A. (2019). *Nordic integration and settlement policies for refugees A comparative analysis of labour market integration outcomes*.
- Hlimi, M. K. (2014). *Boligkarrierer - En studie av innvandreres reiser i boligmarkedet*. I: NTNU.
- Husbanken. *Om Husbanken*. Hentet fra <https://www.husbanken.no/om-husbanken/>
- Husbanken. (2019). *Årsrapport 2019*. Hentet fra <https://www.husbanken.no/-/media/Om-Husbanken/Husbankens-aarsrapport-2019.ashx?la=no>
- Husbanken. (2020a). *Eie først - med startlån og tilskudd*. Hentet 23.07.20 fra <https://www.veiviseren.no/stotte-i-arbeidsprosess/leie-og-kiop-av-bolig/eie-forst>
- Husbanken. (2020b, 22.06.2020). *Veileder for lån fra Husbanken*. Hentet fra <https://nedlasting.husbanken.no/Filer/7b18.pdf?redirect=/grunnlaan/veileder-for-husbankens-grunnlaan/>

- Integrerings- og mangfoldsdirektoratet. (2019). *Årsrapport 2019*. Hentet fra https://www.imdi.no/globalassets/dokumenter/arsrapporter-og-styrende-dokumenter/arsrapport-2019/arsrapport_2019.pdf
- Introduksjonsloven. (2003). *Lov om introduksjonsordning og norskopplæring for nyankomne innvandrere (introduksjonsloven)* (I 2003 hefte 10). Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2003-07-04-80>
- Jacobsen, D. I. (2015). *Hvordan gjennomføre undersøkelser? : innføring i samfunnsvitenskapelig metode* (3. utg.). Oslo: Cappelen Damm akademisk.
- Justis- og beredskapsdepartementet. (2015-2016). *Fra mottak til arbeidsliv* (Meld. St. 30). Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-30-20152016/id2499847/?ch=1>
- Kalleberg, R., Engelstad, F. & Malnes, R. (2009). *Samfunnsvitenskapenes oppgaver, arbeidsmåter og grunnlagsproblemer*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Kvale, S., Brinkmann, S., Anderssen, T. M. & Rygge, J. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju* (3. utg.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Lightfoot, C., Cole, M. & Cole, S. R. (2008). *The Development of Children*. Worth Publishers.
- Lincoln, Y. S. & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic Inquiry* SAGE Publications.
- Malmberg-Heimonen, I., Tøge, A. G., Rugkåsa, M., Fossetøl, K., Liodden, T., Bergheim, B., ... Buzungu, H. F. (2019). *Helhetlig oppfølging av lavinntektsfamilier* (OsloMet Skriftserie 2019 nr 10). OsloMet – storbyuniversitetet. Hentet fra <https://skriftserien.hioa.no/index.php/skriftserien/article/view/649/186>
- Monkerud, L. C., Astrup, K. C. & Nordvik, V. (2018). *Omfanget av vanskeligstilte på boligmarkedet : - en kapabilitetstilnærming* (bd. 2018:18). Oslo: By- og regionforskningsinstituttet NIBR.
- Munch, J. R., Rosholm, M. & Svarer, M. (2006). *Are homeowners really more unemployed?* The Economic Journal (London), 116(514), 991-1013. <https://doi.org/10.1111/j.1468-0297.2006.01120.x>
- Mæland, J. G. (2016). *Forebyggende helsearbeid : folkehelsearbeid i teori og praksis* (4. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.
- NAV. (2019). Grunnbeløpet i folketrygden. Hentet fra <https://www.nav.no/no/nav-og-samfunn/kontakt-nav/utbetalinger/grunnbelopet-i-folketrygden>
- Neumann, C. E. B. & Neumann, I. B. (2012). *Forskeren i forskningsprosessen : en metodebok om situering*. Oslo: Cappelen Damm akademisk.
- Nielsen, R. A. (2011). *Langsiktige konsekvenser av å vokse opp i leiebolig*. Oslo: Fafo.
- Nilssen, V. L. (2012). *Analyse i kvalitative studier : den skrivende forskeren*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Normann, T. M. (2017). *Lavere eierandel blant innvandrerne*. Hentet fra <https://www.ssb.no/bygg-bolig-og-eiendom/artikler-og-publikasjoner/lavere-eierandel-blant-innvandrerne>
- NOU 2011:15. (2011). *Rom for alle. En sosial boligpolitikk for framtiden*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/ddf3c180c0a74170b7a2f7ac515c1afc/no/pdfs/nou201120110015000dddpdfs.pdf>
- Nutbeam, D. (1998). Health promotion glossary. *Health Promotion International*, 13(4), 349-364. <https://doi.org/10.1093/heapro/13.4.349>
- Næss, O., Claussen, B. & Smith, G. D. (2007). *Housing conditions in childhood and cause-specific adult mortality: The effect of sanitary conditions and economic deprivation on 55,761 men in Oslo*. Scandinavian Journal of Public Health, 35(6), 570-576. <https://doi.org/10.1080/14034940701320846>
- Næss, S. (2001). *Livskvalitet som psykisk velvære*. Tidsskriftet Den norske legeforening, 121: 1940-4. Hentet fra <https://tidsskriftet.no/2001/06/kronikk/livskvalitet-som-psykisk-velvaere>

- Orupabo, F. N. (2011). "Å banke på stengte dører" : en kvalitativ studie av organiserte afrikanske og norskafricanske kvinners syn på rasisme, feminisme og kjønnslikestilling i Norge. Universitetet i Oslo, Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi: F.N. Orupabo.
- Pollack, C. E., Griffin, B. A. & Lynch, J. (2010). *Housing Affordability and Health Among Homeowners and Renters*. *American Journal of Preventive Medicine*, 39(6), 515-521.
<https://doi.org/10.1016/j.amepre.2010.08.002>
- Proba samfunnsanalyse. (2019). *Barrierer for bruk av kvalifisert tolk i introduksjonsprogrammet* (2019-12). Hentet fra
<https://www.imdi.no/contentassets/f41a13cc698647d189f7adb71a22a45d/barrierer-for-bruk-av-kvalifisert-tolk-i-introduksjonsprogrammet.pdf>
- Regjeringen. Arbeids- og velferdsetaten (NAV). Hentet fra
<https://www.regjeringen.no/no/dep/asd/om-arbeids-og-sosialdepartementet/etatstyring/underliggende-etater/arbeids-og-velferdsetaten/id1511/>
- Regjeringen. IMDi - Integrerings- og mangfoldsdirektoratet. Hentet 06.08.2020 fra
<https://www.regjeringen.no/no/dep/kd/org/etater-og-virksomheter/underliggende-etater/imdi/id2593366/>
- Regjeringen. (2019). *Nærmere om boliglånsforskriften*. Hentet fra
<https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/dep/fin/pressemeldinger/2019/regjeringen-videreforer-boliglansforskriften/narmere-om-boliglansforskriften/id2679449/>
- Regjeringen. (2020). *Flere skal få eie egen bolig*. Hentet fra
<https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/flere-skal-fa-eie-egen-bolig/id2698150/>
- Robison, L. J., Schmid, A. A. & Siles, M. E. (2002). *Is social capital really capital?* *Review of Social Economy*, 60(1), 1-21. <https://doi.org/10.1080/00346760110127074>
- Rugkåsa, M. (2009). *Etniske minoritetskvinnens inntreden i arbeidslivet og konsekvenser for barn og familieliv*. I (s. s. 129-148). Oslo: Gyldendal akademisk, cop. 2009.
- Rønningen, G. E. (2005). *Helsefremmende og forebyggende arbeid*. Hentet 21.07.20 fra
<http://www.forebygging.no/Artikler/2007-1998/Helsefremmende-og-forebyggende-arbeid/>
- Schjøll, A. & Thorjussen, C. B. H. (2019). *En bolig til besvær? Konflikter ved kjøp av brukt bolig i Norge*. I: Forbruksforskningsinstituttet SIFO, OsloMet.
- Schou, A. & Lynnebakke, B. (2017). *Folkehelse- og integreringspolitikken bidrag til å fremme sosial deltagelse og livskvalitet* (NIBR-rapport 2017:5). Hentet fra
<http://hdl.handle.net/20.500.12199/5648>
- Seeberg, M. L., Aasen, B., Bell, J., Hyggen, C. & Tolgensbakk, I. (2020). *Strategisk mottaksplassering og treffsikker bosetting: tidlige grep for integrering av flyktninger i kommunene*. I: NOVA, OsloMet.
- Sletteland, N. & Donovan, R. M. (2012). *Helsefremmende lokalsamfunn*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Soubhi, H. & Potvin, L. (2000). *Homes and Families as Health Promotion Settings*. I B. D. Poland, D. S. L. W. Green & I. Rootman (Red.), *Settings for Health Promotion: Linking Theory and Practice* (s. 44-63). US: Sage Publications Inc.
- Statistisk sentralbyrå. (2012). *Tidsbruksundersøkelsen*. Hentet 06.08.2020 fra
<https://www.ssb.no/kultur-og-fritid/statistikker/tidsbruk/hvert-10-aar/2012-01-18>
- Statistisk sentralbyrå. (2017). *Bolig og nærmiljø*. Hentet 06.08.2020 fra <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/bolig-og-naermiljo>
- Statistisk sentralbyrå. (2018, 23.07.20). *Boforhold, levekårsundersøkelsen*. I. Hentet fra
<https://www.ssb.no/bygg-bolig-og-eiendom/statistikker/bo/hvert-3-aar>
- Statistisk sentralbyrå. (2020a). *Boforhold, registerbasert*. Hentet 06.08.2020 fra
<https://www.ssb.no/boforhold>

- Statistisk sentralbyrå. (2020b, 13.05.2020). Personer med flyktningbakgrunn. Hentet fra <https://www.ssb.no/befolkning/statistikker/flyktninger/aar>
- Søholt, S. (2005). *Etniske minoriteter og integrasjon på boligmarkedet*. Plan, (06), 30-35. Hentet fra [https://www.idunn.no/plan/2005/06/etniske minoriteter og integrasjon pa boligmarkedet](https://www.idunn.no/plan/2005/06/etniske_minoriteter_og_integrasjon_pa_boligmarkedet)
- Tengqvist, A. (2007). *Å begrense eller skape muligheter - om sentrale holdninger i empowermentarbeidet*. I O. P. Askheim, B. Starrin & C. H. Heyerdahl (Red.), *Empowerment : i teori og praksis* (s. 72-84). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Thomassen, M. (2006). *Vitenskap, kunnskap og praksis : innføring i vitenskapsfilosofi for helse- og sosialfag*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Tjomsland, H. E. & Viig, N. G. (2015). *Læring og trivsel i en helsefremmende skole* (bd. [1-4]). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Tjora, A. H. (2017). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis* (3. utg. utg.). Oslo: Gyldendal akademisk.
- Tronstad, K. R. (2019). *Flyktninger i introduksjonsprogrammet - Hvilke erfaringer har de med å delta?* I: By- og regionforskningsinstituttet NIBR, OsloMet.
- Umblijs, J., von Simson, K. & Mohn, F. A. (2019). *Boligens betydning for annen velferd : en gjennomgang av nasjonal og internasjonal forskning*. Institutt for samfunnsforskning.
- WHO. (1986). *The Ottawa Charter for Health Promotion*. Hentet 21.09.16 fra www.who.int
- WHO. (1997). *Jakarta Declaration on Leading Health Promotion into the 21st Century*. Hentet fra www.who.int
- WHO. (1998). *Programme on mental health*. Hentet fra https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/77932/WHO_HIS_HSI_Rev.2012.03_eng.pdf?sequence=1&isAllowed=y&ua=1
- Øyen, E. (1992). *Sosiologi og ulikhet : en innføringsbok* (3. rev. utg. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.

10 Vedlegg

Vedlegg 1: Vurdering NSD

NSD sin vurdering

 Skriv ut

Prosjekttittel

Fra leie til eie – flyktningers opplevelser i prosessen mot eiet bolig.

Referansenummer

942318

Registrert

21.09.2019 av Signe Johansen Kirsebom - 144423@student.usn.no

Behandlingsansvarlig institusjon

Universitetet i Sørøst-Norge / Fakultet for helse- og sosialvitenskap / Institutt for helse-, sosial- og velferdsfag

Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)

Steffen Torp, steffen.torp@usn.no, tlf: 95933134

Type prosjekt

Studentprosjekt, masterstudium

Kontaktinformasjon, student

Signe Johansen Kirsebom, signe kir@hotmail.com, tlf: 97507090

Prosjektperiode

01.09.2019 - 31.12.2021

Status

12.11.2019 - Vurdert

Vurdering (2)**12.11.2019 - Vurdert**

NSD har vurdert endringen registrert 09.11.2019

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet med vedlegg den 12.11.2019.

Behandlingen kan fortsette.

Endringen består i å inkludere barna som er tilstede under intervjuet med foreldrene. Foreldrene må samtykke til at barnas meninger og kommentarer samt evt oppfølgingsspørsmål kan brukes i prosjektet.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet!

Kontaktperson hos NSD: Gry Henriksen

Tlf. Personverntjenester: 55 58 21 17 (tast 1)

04.10.2019 - Vurdert

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet 02.10.2019 med vedlegg, samt i meldingsdialogen mellom innmelder og NSD.

Behandlingen kan starte.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilke type endringer det er nødvendig å melde: https://nsd.no/personvernombud/meld_prosjekt/meld_endringer.html
Du må vente på svar fra NSD før endringen gjennomføres.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

<https://meldeskjema.nsd.no/vurdering/5cab486b-0aa1-4cac-8c7d-363a8341e2b7>

1/2

Prosjektet vil behandle særlige kategorier av personopplysninger om etnisitet, nasjonalitet og alminnelige kategorier av personopplysninger frem til 31.12.2021

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 nr. 11 og art. 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse, som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake.

Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes uttrykkelige samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a, jf. art. 9 nr. 2 bokstav a, jf. personopplysningsloven § 10, jf. § 9 (2).

PERSONVERNPRINSIPPER

NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om:

- lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen
- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke viderebehandles til nye uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet
- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lenger enn nødvendig for å oppfylle formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: åpenhet (art. 12), informasjon (art. 13), innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), underretning (art. 19), dataportabilitet (art. 20).

NSD vurderer at informasjonen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32).

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og eventuelt rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet!

Kontaktperson hos NSD: Gry Henriksen
Tlf. Personverntjenester: 55 58 21 17 (tast 1)

Vil du delta i forskningsprosjektet

«Fra leie til eie – flyktningfamiliers opplevelser i prosessen mot eiet bolig»?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å intervju flyktninger som har kjøpt egen bolig. I forbindelse med en masteroppgave i helsefremmende arbeid ønsker vi å snakke med flyktninger om deres opplevelser før og etter kjøp av egen bolig. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Vi ønsker å snakke med 5-7 familier som har kjøpt egen bolig.

Problemstillingen vi ønsker å analysere er: *Hva er flyktningfamiliers erfaringer med å eie bolig framfor å leie?* Vi ønsker særlig å fokusere på hvordan flyktninger selv kan bidra til god integrering gjennom å være eier av egen bolig; Hva flyktninger tenker rundt å eie bolig med en gang man ankommer bosettingskommunen; og om flyktningfamiliens økonomi, bli enklere og mer forutsigbar ved å eie framfor å leie.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Universitetet i Sørøst-Norge er ansvarlig for prosjektet.

Det samarbeides noe med Husbanken i prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Gjennom Husbankens seminar «Barna først» har vi kommet i kontakt med foregangskommuner som tilbyr tidlig startlån til flyktninger. Noen kommuner har sagt seg villig til å spørre flyktninger i deres kommune som de vet har kjøpt bolig, om de ønsker å delta i dette forskningsprosjektet.

Du har dermed blitt spurt av en i din kommune om du ønsker å delta i prosjektet.

Hva innebærer det for deg å delta?

Hvis du velger å delta i prosjektet, innebærer det at jeg intervjuer deg og eventuelt din ektefelle. Dersom dere samtykker, vil vi gjerne inkludere tilstedeværende barn sine kommentarer og synspunkter i prosjektet. Dersom det er aktuelt, vil vi også komme med oppfølgingsspørsmål til dem. Samtalen vil ta ca. en time. Samtalen vil bli tatt opp på mobil / diktafon. Jeg vil be om opplysninger om navn, adresse, alder samt nasjonalitet. Alder og nasjonalitet kan bli brukt i statistisk sammenheng, men du er anonymisert i oppgaven som skrives.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle opplysninger om deg vil da bli anonymisert. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrevet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

- Det vil være kun være jeg og min veileder Steffen Torp ved Universitetet i Sørøst-Norge som vil ha tilgang til opplysningene som blir gitt i samtalen.
- Jeg vil lagre datamaterialet på passordbeskyttet PC som ingen uvedkommende kan få tilgang til. Navn og kontaktopplysninger vil bli kodet.

Som deltaker i studien vil du ikke kunne gjenkjennes i det som publiseres i forbindelse med undersøkelsen.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Prosjektet skal etter planen avsluttes 31.12.2021. Etter prosjektets slutt vil opptak og transkriberinger makuleres.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg,

- å få rettet personopplysninger om deg,
- få slettet personopplysninger om deg,
- få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Universitetet i Sørøst-Norge har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Universitetet i Sørøst-Norge, Institutt for helse-, sosial- og velferdsfag ved veileder Steffen Torp, Steffen.torp@usn.no og student Signe Kirsebom, signekir@hotmail.com
- Vårt personvernombud, Paal.A.Solberg@usn.no
- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på epost (personverntjenester@nsd.no) eller telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Signe Kirsebom

Student

Steffen Torp

Professor og veileder

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet *Fra leie til eie – flyktningfamiliers opplevelser i prosessen mot eiet bolig*, og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i intervju
- at tilstedeværende barn kan komme med synspunkter og få oppfølgingsspørsmål. Hvis det ikke samtykkes i dette, vil barnas stemmer og meninger ikke bli med når intervjuene transkriberes.

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet, ca. *31.12.2021*

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Intervju guide,

Hva er flyktningfamiliers erfaringer med å eie bolig framfor å leie.

Beskriv familien kort (antall barn og voksne i familien –alder)

Fortell kort om hvordan dere bor nå?

Hvordan bodde familien i ditt hjemland?

Hvorfor ønsket dere å kjøpe bolig framfor å leie?

Trives dere / er det noe dere skulle ønske var annerledes med slik dere bor nå?

Fortell kort om hvordan veien fram til å eie denne boligen i Norge har vært (flere boliger / flyttet mange ganger / flyttet til nye steder)

Hva tenker dere om å få mulighet til å kjøpe en bolig med en gang man ankom bostedskommunen?

Fordeler / ulemper

Har familiens økonomi endret seg i forbindelse med kjøp av egen bolig?

Hva har vært deres positive erfaringer med å kjøpe egen bolig?

Hva har vært deres negative erfaringer med kjøp av egen bolig?

~~Hvordan er opplevelsen av forutsigbarhet?~~

Endringer i kontaktsmønster med Nav etter boligkjøpet?

Hvordan har dere blitt veiledet gjennom kjøpsprosessen?

Hvordan kan dette eventuelt gjøres annerledes, basert på deres nåværende erfaringer?

Har forståelsen rundt egen økonomi endret seg i forbindelse med boligkjøp, og eventuelt på hvilken måte?

Hvordan bor andre familier dere omgås (venner)?

Hvilke virkninger har boligkjøpet hatt eller kan komme til å få i forhold til opplevelse av livskvalitet for barn og voksne / i forhold til økonomi / andre forhold dere kommer på?

Hvilke virkninger har boligkjøpet hatt eller kan komme til å få i forhold til opplevelse av endringer i forhold til naboer / venner / nye bekjentskap / integrering?

Hva kan flyktningfamilier gjøre for å forbedre sin boligsituasjon?

Hvordan hadde deres situasjon vært nå hvis dere ikke hadde fått startlån og fått mulighet til å kjøpe egen bolig?

Hva kan være eksempler på mulige framtidige scenarioer med utgangspunkt i deres nåværende boligsituasjon?

Er det noe du synes vi burde ha snakket om som vi ikke har vært innom?

Vedlegg 4: Utdrag av analyse del 1

flyktning: for meg jeg nei, jeg føler ikke det. Fortsatt flyktning. Hun – kanskje litt mer norsk. Hun føler seg mindre flyktning og mer norsk. Snakket om dette sammen tidligere? Nei. (nr3)

En bit av Norge nå? En bit av Norge nå, en bit av mosaikkbildet. En bit av fellesskapet. (nr3)

Neste år i desember utveksling i Jordan, 5-6 måneder, ta med kona. Tenkte at Vi kan ikke reise, vi kan ikke leie ut leilighet, vi vil ikke at noen skal bo her. Vi har noe i landet, da. Redd for leiligheten. Vi har noe i landet, noe vi må komme tilbake til og beskytte. Noe vi er stolt av. Mer enn bare vegger og tak. Og Norge har hjulpet oss mye. Vi må være i landet og betale tilbake. (nr.3)

Vi synes at er fint, vi trives her og i nærheten av skole, fotballbane og håndball og lege og barna trives her og vil ikke flytte. (nr4)

Gjort noe? Selvfølgelig. Masse sånn jobb. Det var soverom med veldig gammelt teppe. Kona kunne ikke sove med dette på grunn av jeg vet ikke, sånn allergi. Jeg har tatt de bort. det var første gang for meg å være sånn nordmann. (nr 5)

Det blir veldig bra, det tar mye tid. Å være eier i Norge, det er mye jobb. Det er ikke lett å gjøre hagearbeid. Ja, kona liker hage og blomster, men vi har ikke erfaring fra hagearbeid. Lære seg selvfølgelig, men det tar tid, kanskje til neste år, blir alt allright kanskje to år til – to er nok. (nr 5)

En bit av Norge? Tenkt over det? Ikke på den måten, jeg vet ikke hvordan jeg skal forklare det, å være vanlig som dere, det er annerledes. Å eie, du er vanlig som alle. Min bakgrunn er flyktning. Jeg fikk norsk statsborgerskap etter 3 år fordi jeg er fra Palestina. Å være bra medborger ikke sant, hvis du eier du betaler skatt, du betaler eiendomsskatt, du betaler avgifter, du blir en del av folk samfunnet. Det er bra, hvordan du kan forklare, å være vanlig som alle, det er veldig, veldig allright. Jeg eier, jeg føler meg som alle, jeg betaler skatt, eiendomsskatt, kommunale avgifter, ikke sant. (nr. 5)

Kjøpt, tilhørighet? Ler, ikke mer norsk. Men, vi er stabilt, nå vi har en egen leilighet i Norge. (nr6)

Barna

Barna var årsaken til at de kom til Norge. Norge er vårt land nå. Det er vanskelig å fortelle derfra.(nr1)

de vil gjerne hjelpe barna sine nå. Barna vet at penger ikke kommer lett. De vil ikke si at far og mor ikke har gjort noe for oss.

Tilhørighet

En bit av mosaikkbildet, en bit av fellesskapet

Norge har hjulpet oss mye. Vi må bes
(Flyttes til Barna)

Pusset opp – typisk norsk

Mye jobb å eie i Norge

Å eie, bli en del av samfunnet

Føler meg som alle andre
Stabilitet

Barna årsaken til at man kom til Norge

Vedlegg 5: Utdrag av analyse del 2

Hva er flyktningfamiliers erfaringer med å eie bolig framfor å leie, og hvordan kan eieforhold bidra til økt livskvalitet for familien?

Foreløpige funn (underpunkter) Kategorier	Forslag til Forskningsspørsmål:		
	Hvordan beskriver flyktninger prosessen (i et historisk perspektiv) fram mot å eie egen bolig?	Her & Nå perspektiv. Hvilke (utfordringer) erfaringer gjør flyktningfamilier seg ved å skaffe egen bolig?	Hvilken betydning (hvordan mener) flyktning-familien eiet bolig kan bidra til bedre integrering?
Startlån blir for små ifht regionens priser, blir ghetto?	Historien først		Livskvalitet = Bolig og nærmiljø Sosiale relasjoner Arbeid og utdanning Trygghet, Økonomi Drømmer
Motivasjon til arbeid		Ressurser – personlige (motivasjon) og økonomiske	
	Nav		
	Søknad om startlån og kjøpsprosess	Positivt / negativt med å kjøpe bolig	Uavhengighet / selvstendighet Likestilling
	Økonomi	ha	Følelse av tilhørighet
			Barna/barnefattigdom
	Uten startlån		Trygghet - stabilitet

		Naboer	
			Drømmer om fremtiden
			Forbilder for andre (hjulpet andre) selvbilde
			Man overveldes av endringer. Tilhørighet er det viktigste i integrasjon! (Anna Kirah)

Forskningsspørsmål:		Kategorier:
<p>Hvordan beskriver flyktningfamilier prosessen fram mot å eie egen bolig?</p> <p>Historisk perspektiv</p>	Krig	Historien først (bakgrunnsinformasjon)
	Lurte på når du skulle dø, når de skulle ta barna dine. Utpressing, krig, stjeler, ikke sykehus, kaos, dreper deg hvis du sier nei.	
	Politisk, diktatur, autoritær. Mange som snakket om demokrati ble fengslet. Flyktet.	
	Hadde jobb og leilighet	
	Fortsatt familie i hjemlandet	
	Hadde utdanning – måtte begynne på en ny i Norge	
	Politiske grunner til å flykte	
	Bodd i mottak i Norge – kun mannen fikk norskundervisning pga hun var gravid	

	Enslig mindreårig i Norge / familiegjenforening	
	Emosjonelle historier	
	Oppholdstillatelse	
	Veldig høye husleier	Økonomi før kjøpet
	Kastet bort penger i husleie	
	Leie, du får ingen ting tilbake	
	Kunne ha spart	
	Introlønn er lite å leve på	
	Kaster penger ut av vinduet i mange år, penger går i søpla	